

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Ústav pro životní prostředí

Ekologie a ochrana prostředí

Ochrana životního prostředí

**Udržitelný turismus a rezidentský management
v centrální části Krkonošského národního parku**

*Sustainable Tourism and Resident Management
in Central Part of Krkonose National Park*

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Brožková

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Martin Čihař, CSc.**

Červen 2010

Prohlášení (*Announcement*)

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Udržitelný turismus a rezidentský management v centrální části Krkonošského národního parku“ vypracovala samostatně s využitím uvedených zdrojů a informací, na něž odkazuji. Svoluji k jejímu zapůjčení s tím, že veškeré informace budou řádně citovány. Předložený abstrakt tištěné verze v BP je totožný s elektronickou verzí vloženou do SIS.

V Chrástanech dne 4. června 2010

Hana Brožková

Poděkování (*Acknowledgements*)

Na prvním místě bych si dovolila poděkovat vedoucímu BP panu **RNDr. Martinu Čihařovi, CSc.**, který se mi věnoval, pomáhal a podporoval mne při zpracovávání práce. Dále mu děkuji za poskytnuté cenné rady, odborné informace, materiály, konzultace, podnětné připomínky a za skvělou organizaci terénního výzkumu ve Špindlerově Mlýně.

Za spolupráci při terénním výzkumu, sběru dat, následném zpracování těchto dat a poskytnutí dalších informací patří díky **Mgr. Lindě Dvořákové**. V souvislosti se sběrem si vážím ochoty **občanů Špindlerova Mlýna**, kteří mi poskytli své názory, a děkuji jim za cenný čas, který mi obětovali.

Zvláštní poděkování patří **Ministerstvu životního prostředí ČR** za finanční podporu výzkumu v rámci resortního programu Věda a Výzkum v období 2007 – 2010 č.j. SP/4I2/40/08 – „Systém indikátorů a monitorovací program pro sledování a hodnocení dlouhodobých environmentálních, sociálních a ekonomických změn v národních parcích a biosférických rezervacích.“

Vřelé poděkování patří následujícím osobám za jejich ochotu, nezištnost a dobrou vůli při poskytnutí odborných informací, materiálů a konzultací:

- **Ing. Martině Páskové, Ph.D.**, odborné pracovníci Sekce ekonomiky a politiky životního prostředí MŽP ČR v Praze (*konzultace 7. 4. 2010, přednáška 14. 4. 2010*)
- **Mgr. Ondřeji Vítkovi, Ph.D.**, vedoucímu Odboru zvláštní ochrany přírody a krajiny AOPK ČR v Praze (*konzultace 2. 4. 2010*)
- **Mgr. Petře Šťastné**, odborné pracovníci oblasti botaniky a turismu z Oddělení ochrany lesních a nelesních ekosystémů Správy KRNAP ve Vrchlabí (*konzultace 2. 11. a 8. 12. 2009*)
- **Ing. Jaromíru Gebasovi**, vedoucímu Oddělení terénní služby Správy KRNAP ve Vrchlabí (*pracovní aktiv dobrovolné strážce přírody KRNAP 17. 4. 2010*)
- **Ing. Janě Holešinské**, odborné pracovníci Oddělení plánu péče a ochrany přírody Správy Národního parku České Švýcarsko v Krásné Lípě (*email 24. 3. 2010*)
- **RNDr. Marku Banašovi, Ph.D.**, odbornému asistentovi katedry ekologie a životního prostředí Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (*email 6. 4. 2010*)
- **Mgr. et Mgr. Kateřině Markové**, vedoucí katedry společenských věd fakulty životního prostředí Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (*email 7. 4. 2010*)
- **RNDr. Viktoru Třebickému, Ph.D.**, projektovému managerovi a konzultantovi v oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje organizace Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj, Praha (*konzultace 12. 11. 2010*)
- **Mgr. Václavu Menclovi**, pracovníkovi Městského muzea Nová Paka a dobrovolnému strážci KRNAP (*konzultace 19. 3. 2010*)

Upřímné díky patří též všem, kteří mě při psaní práce všestranně podporovali, především mé rodině a přátelům.

Obsah (Content)

	Str.
Prohlášení (<i>Announcement</i>)	2
Poděkování (<i>Acknowledgements</i>)	3
Obsah (<i>Content</i>)	4
Seznam použitých a významných zkratk (<i>Abbreviations</i>)	5
Abstrakt	6
<i>Abstract</i>	7
1. ÚVOD (<i>Introduction</i>)	8
1.1. Cíle práce (<i>Paper Objectives</i>)	9
1.2. Struktura a členění práce (<i>Structure of Paper</i>)	9
2. TURISMUS (<i>Tourism</i>)	10
2.1. „Neudržitelný“ turismus (<i>Unsustainable Tourism</i>)	10
2.2. Udržitelný turismus (<i>Sustainable Tourism</i>)	11
2.3. Management udržitelného turismu (<i>Management of Sustainable Tourism</i>)	11
2.3.1. Chráněná území	11
2.3.2. Mezinárodní spolupráce v oblasti udržitelného turismu	12
2.4. Monitoring udržitelnosti turismu (<i>Monitoring of Tourism Sustainability</i>)	13
2.4.1. Indikátory udržitelného rozvoje turismu	13
2.4.2. Monitoring účastníků cestovního ruchu v ČR	14
2.4.3. Aplikace výsledků návštěvnických monitoringů v ČR	15
2.5. Regulace turismu (<i>Tourism Regulation</i>)	15
2.5.1. Komunikace a spolupráce	16
2.5.2. Omezení vstupu	17
2.5.3. Informace o ZCHÚ	17
2.5.4. Vzdělávání zaměstnanců	18
2.5.5. Další nástroje	18
3. KRKONOŠSKÝ NÁRODNÍ PARK (<i>Krkonoše National Park</i>)	19
3.1. Ochrana přírody vs. rekreace v KRNAP (<i>Nature Conservation vs. Recreation in KRNAP</i>)	19
3.1.1. Negativní aspekty cestovního ruchu v KRNAP	21
4. NÁZOROVÉ ŠETŘENÍ OBYVATEL ŠPINDLEROVA MLÝNA (<i>Opinion Researche of Residents in Spindleruv Mlyn</i>)	22
4.1. Hypotézy (<i>Hypothesis</i>)	22
4.2. Metody a materiály (<i>Methods and matherials</i>)	23
4.2.1. Charakteristika sledované lokality	23
4.2.2. Terénní šetření	24
4.2.3. Dotazník	24
4.2.4. Zpracování dat	24
4.3. Výsledky Ankety Krkonoše 2009 ve Špindlerově Mlýně (<i>Results</i>)	25
4.3.1. Sociodemografický blok (1)	25
4.3.2. Blok Životní prostředí a příroda v NP Krkonoše (2)	26
4.4. Diskuze a doporučení (<i>Discussion and Recommendation</i>)	28
5. ZÁVĚR (<i>Conslusion</i>)	31
Výkladový slovník (<i>Definitions</i>)	33
Použité zdroje (<i>References</i>)	35
Seznam příloh (<i>List of Attachments</i>).....	40
Přílohy (<i>Attachments</i>).....	42 - 57

Seznam použitých a významných zkratk (Abbreviations)

AOPK	Agentura ochrany přírody a krajiny
BP	bakalářská práce
CR	cestovní ruch
ČR	Česká republika
EUROPARC	
Federation	také <i>Federation of Nature and National Parks of Europe</i> (FNNPE) - Federace národních a přírodních parků Evropy
CHKO	chráněná/é krajinná/é oblast/i
IUCN	<i>International Union for Conservation of Nature and Natural Resources</i> - Mezinárodní svaz pro ochranu přírody (nověji také WCU – <i>World Conservation Union</i> – Světový svaz ochrany přírody)
KRNAP	Krkonošský národní park
M&B	<i>Man and the Biosphere Programme</i> – Člověk a biosféra
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	národní park/y
PAN Parks	<i>Protected Area Network Parks</i>
PřF	Přírodovědecká fakulta
ŠM	Špindlerův Mlýn
TES	terénní strážní služba
UK	Univerzita Karlova v Praze
UN - WTO	<i>United Nations - World Tourism Organisation</i> – Světová organizace pro cestovní ruch
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> - Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
ÚŽP	Ústav pro životní prostředí
ZCHÚ	zvláště chráněné/á území
ŽP	životní prostředí

Abstrakt

Klíčová slova: *udržitelný turismus, chráněná území, management, monitoring, Krkonošský národní park, místní obyvatelé, Špindlerův Mlýn*

Cestovní ruch nabízí všem svým účastníkům různorodé služby. Neustále zvyšující se touha po poznávání nových krajin, kultur, vzdělávání a ekonomickém zisku představuje tlak na sociální a environmentální prostředí, který se výrazněji projevuje ve zvláště chráněných územích (ZCHÚ). Státní i soukromá sféra se proto snaží usměrnit návštěvnický tok udržitelným managementem, pro který je hlavní cíl podpora a koordinace všech zúčastněných a zájmových skupin turismu. Návštěvnické monitoriny, jako nezbytné nástroje managementu v ZCHÚ, vedou k řešení konfliktů a snížení dopadů na přírodu i společnost. Univerzita Karlova v Praze byla první institucí v České republice, která se pravidelnými návštěvnickými průzkumy v ZCHÚ začala systematicky zabývat.

Práce sleduje a porovnává názory obyvatel krkonošského rekreačního střediska Špindlerův Mlýn (ŠM) v roce 1999, 2004 a 2009. V roce 2009 uváděli respondenti ŠM rozvoj výstavby jako nejčastější ekologický problém, který způsobuje kromě změny krajinného rázu také změny v sociální a ekonomické sféře obce. Navzdory tomuto vnímání převažovaly kladné postoje sledované skupiny respondentů v ŠM na vývoj ŽP Krkonoš. Jako nástroje výzkumů sloužily dotazníky, které byly tematicky rozděleny do bloků zabývajících se environmentálním, kulturním a ekonomickým vnímáním prostředí a současným rozvojem regionu.

Abstract

Keywords: *Sustainable tourism, Protected areas, Management, Monitoring, Krkonose National Park, Residents, Spindleruv Mlyn*

Tourism offers various services to all participants. The constantly growing desire for discovering new landscapes, cultures, education and economic profit exerts pressure on the environmental and social surroundings that are stronger in the protected areas (PA). State and private spheres make an effort to regulate the flow of visitors through sustainable management, to which the promotion and coordination of all stakeholders of tourism is the main aim. Visitor monitoring is an essential management tool in PA and can lead to conflict resolution and reduction of the impact on nature and society. Charles University in Prague was the first institution in the Czech Republic to show concern through methodical regular visitor surveys in the PA.

This work pursues and focused on the opinions of people in Krkonose tourist resort Spindleruv Mlyn (SM) in 1999, 2004 and 2009. In 2009, respondents in SM noticed the build-up of development as the most frequent ecological problem, which causes changes in social and economic life of the village as well as changes in the character of the landscape. Despite these perceptions, positive attitudes of the monitored respondents group prevailed for the development of SM environment in the Krkonose Mountains. We used questionnaires as our research tool. We divided questions into thematic spheres, such as environmental, cultural and economic surroundings perceptions and current regional development.

1. Úvod (*Introduction*)

Neřízená návštěvnost v chráněných územích přináší často nevratné změny (Ceballos-Lascuráin, 1996; Eagles et al., 2002). Se zvyšujícím se zájmem o ochranu vzácných přírodních oblastí vyvíjí veřejnost tlak na managery odpovědné za chráněná území. Hlavní pozornost při regulaci turismu by však měla být věnována institucionální a společenské spolupráci a komunikaci dotčených skupin se zájmem o rozvoj regionu a ochranu přírody (Sautter & Leisen, 1999; Borrini-Feyerabend et al., 2004; Flousek et al. 2007; Puhakka et al., 2009). Důležitým nástrojem managementu udržitelného turismu jsou proto systematické a pravidelné monitoriny veřejného mínění v ZCHÚ, které jsou v ČR zaměřeny na turisty, místní obyvatele rekreačních středisek a představitele místních samospráv (např. Čihař et al., 2009).

Sledování názorů obyvatel ŠM probíhalo pravidelně v letních měsících roku 1999, 2004 a 2009 (Tancošová, 2001; Machová, 2005; Čihař et al., 2009). Turisticky vytížené rekreační středisko ŠM se nachází v centrální části KRNAP a značný zdejší návštěvnický tlak zaznamenaly nepravidelné průzkumy již v 70. a 80. letech 20. století (Štursa, 1977; Kasalová, 1980; Bělochová, 1987). Popularitu mu mezi domácí i zahraniční klientelou zajišťuje především zimní využití tamních lyžařských středisek, ale i blízkost unikátní horské přírody a krajiny. Podstatným cílem výzkumu bylo zjistit postavení špindlerovských obyvatel k jejich životnímu a sociálnímu prostředí a ke krkonošské přírodě. S vlivy na krajinu, sociální život a ekonomiku ŠM je také spojena sporná výstavba apartmánových bytů, nový růst sportovišť, penzionů, dopravních komunikací a další infrastruktury (Flousková et al., 2009).

Práce zjišťuje současný stav turismu v chráněných územích a případovou studii v Krkonošském národním parku prakticky dokládá nutnost pokračovat s návštěvnickými monitoriny pro vhodný management vzácných přírodních a krajinných oblastí. Řízení chráněných území nesmí být turisty vnímáno jako omezování, ale jako přednost a podpora pro celou oblast, zahrnující trvale žijící obyvatele i turisty (Čihař & Staňková, 2006; Spiteri & Nepal, 2008).

1.1. Cíle práce (*Paper Objectives*)

Mým úkolem a snahou je objektivně zhodnotit problematiku udržitelného CR v českých i světových chráněných oblastech. Literárním přehledem chci čtenáři představit základní management turismu, který usiluje o minimální negativní působení na environmentální a sociální struktury velkoplošně chráněných území. Ráda bych uvedla možnosti regulace turismu směřující k udržitelnosti a představila praktickou aplikaci výsledků návštěvnických monitoringů, které považuji za stěžejní část managementu ZCHÚ.

Pro výzkum názorového spektra obyvatel ŠM v roce 2009 jsem byla vybrána školitelem této BP a na základě jeho doporučení jsem se průzkumu zúčastnila společně s Mgr. Lindou Dvořákovou. Primárním cílem výzkumu bylo doplnění a rozšíření pravidelných pětiletých monitoringů místních obyvatel prováděných ve ŠM. Výsledkem této části práce pak bylo porovnání některých získaných dat s výsledky průzkumů uskutečněných ve ŠM v roce 1999 (Tancošová, 2001) a v roce 2004 (Machová, 2005). Konečné cíle druhé části BP jsou shrnuty dále v hypotéze k experimentálnímu výzkumu. Posledním úkolem bylo sestavit praktické doporučení a použití v komplexním managementu správy KRNAP včetně obcí a zapojení místních obyvatel, a to jak na základě zpracovaných dat, tak na základě získaných nezávislých názorů a postřehů.

1.2. Struktura a členění práce (*Structure of Paper*)

Předkládaná BP je rozčleněna do dvou hlavních bloků. V její první části se zabývám celkovou definicí a vybranými druhy turismu. Z české a zahraniční světové literatury vybírám nejpodstatnější fakta, která se věnují managementu, monitoringu a regulaci CR se zaměřením na ZCHÚ. Uvádím také zahraniční spolupráci orientující se v problematice udržitelnosti CR.

Experimentálnímu výzkumu ve ŠM se věnuji ve druhé části práce. V jejím úvodu přibližuji ochranu přírody v Krkonoších se vztahem na horskou rekreaci a dopady na ŽP. Ve zbývajících částech textu jsem se pokusila o zpracování a analýzu názorového šetření obyvatel ŠM.

2. Turismus (*Tourism*)

Vymezení CR (*tourism, travel*; dále také turismus) je nejednotné a obtížně definovatelné. Jedná se o komplexní, společenský a dynamický systém, který je spojen vzájemnými vazbami s vnějším prostředím a jehož součástí jsou prostředí geografické, ekonomické, politické, sociální, technicko-technologické a ekologické (Hesková et al., 2006; Pásková, 2009).

Všeobecně je CR vymezen jako souhrn aktivit účastníků cestovního ruchu (Pásková & Zelenka, 2002). Účastník CR je nazýván návštěvníkem (*visitor*), který cestuje do míst mimo jeho obvyklé prostředí nebo pobývá v těchto místech po dobu kratší než jeden souvislý rok za účelem trávení volného času, podnikání aj. (UN-WTO, 2009). Mezi návštěvníky patří turista (*tourist*) a výletník (*excursionist, same-day visitor*). Opakem návštěvníka je stálý obyvatel (*resident*), kterého lze rozlišit na místní (*local people*) a původní (*indigenous people/communities*) (Borrini-Feyerabend et al., 2004; Ross et al., 2009). Turista se od výletníka liší tím, že v navštěvované lokalitě alespoň jednu noc přenocuje (Hesková et al., 2006).

CR lze pro účely dané BP rozdělit do mnoha druhů. V této práci budu posuzovat turismus především z hlediska využívání lokálních zdrojů, které může být buď masově konzumní a neudržitelné (*unsustainable tourism*) nebo alternativní, odpovědné a udržitelné (*sustainable tourism*) (Pásková & Zelenka, 2002; Hesková et al., 2006).

2.1. „Neudržitelný“ turismus (*Unsustainable Tourism*)

Neudržitelný turismus má již ve svém názvu nestabilitu, v tomto případě vztahující se k nadměrnému nebo nerovnoměrnému využívání přírodních zdrojů. Celkově poškozují ŽP zvýšeným tlakem návštěvnosti na danou oblast (FNNPE, 1993). Antropogenní ovlivnění závisí na množství lidí, spotřebované nebo nevyužité energie a jiných zdrojů (IUCN, UNEP, WWF, 1991).

Obecně lze environmentální dopady CR rozdělit podle vlivu na jednotlivé složky ŽP (voda, půda, horniny a minerály, ovzduší, organismy, krajina), které mají lokální, regionální, národní nebo globální charakter, mohou se vyskytovat krátce či dlouhodobě a jejich následky působí dočasně nebo trvale (Ceballos-Lascuráin, 1996; Eagles et al., 2002; Gössling, 2002; Pásková, 2009).

Rekreační aktivity návštěvníků ZCHÚ způsobují přímé i nepřímé dopady na ekosystémy a vytváří tak neustálé rozpory mezi CR a ochranou přírody (Eagles et al., 2002; Nautiyal & Kaechele, 2009).

Kromě environmentálních jsou také podstatné ekonomické a sociálně-kulturní dopady. Výrazné celosvětové, kulturní, rasové a politické rozdíly jsou rovněž spojené s CR (Weaver, 1998; Uddhammar, 2006; Spiteri & Nepal, 2008).

2.2. Udržitelný turismus (*Sustainable Tourism*)

Různé pohledy na udržitelný CR se rozvíjejí už šesté desetiletí (Weaver, 1998). Základními principy úspěšného rozvoje udržitelného turismu je prioritní ochrana přírodního prostředí (Flousek et al., 2007), zabezpečení zachování kulturních prvků (krajinný ráz), podpora místní ekonomiky (finanční prostředky, příjmy, zachování cen služeb a výrobků), oživení místních zvyků, tradic a kultury, rozvoj infrastruktury, ale také zlepšení fyzického a psychického zdraví lidí (FNNPE, 1993; WenJun, 2006). Kromě toho správně řízený CR směřuje turisty k odpovědnosti a k uvědomění si hodnot ZCHÚ.

Newsome et al. (2002) rozděluje dále udržitelný turismus na dobrodružný turismus (*adventure tourism*), turismus přírodě blízkých oblastí (*nature based tourism*), turismus do divočiny (*wildlife tourism*) a ekologický turismus (*ecotourism*).

Udržitelný CR představuje také negativní aspekty. Do určité míry jsou nebezpečím často nízká hodnota místního ekonomického rozvoje, vliv módních trendů nebo lokální masový turismus (Weaver, 1998).

2.3. Management udržitelného turismu (*Management of Sustainable Tourism*)

2.3.1. *Chráněná území*

Kulturní, ale i často opomíjené přírodní dědictví lze označit jako primární zdroje a atraktivity, které CR nabízí (Pásková, 2009). Historie vztahů mezi chráněnými územími a CR se vyvíjí od jejich vzniku. Stejně tak se vyvíjí i ochrana přírody (Pivnička et al., 1988).

S rozvojem ekologie jako vědy v 60. letech 20. století začíná být kladen větší důraz na systematické plánování a aktivní management v ZCHÚ. Příkladem aktivního řízení ochrany je rozdělení vybraných chráněných území celého světa do šesti kategorií podle IUCN. Jednotlivé třídy chráněných území podle IUCN jsou odlišné svým managementem (viz *tab. 1*). Kritéria pro jejich stanovení jsou ochrana a šetření kulturním a přírodním dědictvím a zachování biologické rozmanitosti a ekologických procesů (Eagles et al., 2002).

System ZCHÚ se vyvíjí, zdokonaluje, posiluje a objevují se nové trendy. Jedním z nich je princip komplexnosti ZCHÚ, který pomalu nahrazuje snahu chránit pouze ta území, která

reprezentují ukázky jedinečného přírodního nebo kulturního dědictví. Ochrana se kromě přírody a krajiny více zaměřuje na hodnoty kulturní a spirituální, hodnoty, které ve své historii vytvořil člověk, hodnoty, které ctí životy minulých i současných generací, tzv. „*genius loci*“ – duch místa (Čeřovský, 2007).

CR se samozřejmě orientuje do atraktivních míst, což jsou většinou území s málo změněnou přírodou, tedy např. horské oblasti, povodí řek s vodními nádržemi, mořská pobřeží, mokřady, jezera, vodopády, jeskyně a další (FNNPE, 1993; DHV CR, 2006). Díky své poměrně nedotčené přírodě jsou tyto oblasti vyhlášovány jako NP nebo CHKO (Hadač et al., 1983).

2.3.2. *Mezinárodní spolupráce v oblasti udržitelného turismu*

„*Nature – Bridging Borders*“, příroda - překračující hranice, bylo mottem konference EUROPARC Federation, která se v roce 2007 uskutečnila v Českém Krumlově (EUROPARC, 2010). Hranice nepředstavují jen politické územní rozdělení dvou států, ale lze je také vnímat jako oddělení provincií, regionů, území místních komunit, autonomních oblastí nebo legislativních pravomocí. Jednotliví členové managementu chráněných území vytvářejí institucionální hranice (Sandwich et al., 2001). Na počátku 21. století byl organizací EUROPARC Federation vypracován dokument „Evropská charta pro udržitelný turismus v chráněných územích“ (dále jen Evropská charta). Cílem činnosti Evropské charty je ochrana přírodního a kulturního bohatství a neustálé zlepšování vztahu mezi CR a ŽP. V současné době Evropská charta zahrnuje 78 chráněných území v osmi státech Evropy (European Charter, 2010). Jednotlivá pravidla Evropské charty a jejich příklady použití v chráněných územích Evropy jsou uvedeny v příloze (viz *tab. 2*).

Mezi nejznámější a nejstarší organizace, uvědomující si negativní dopady neudržitelného turismu, patří pravděpodobně UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*). Programy UNESCO se zaměřují na podporu kultury, míru a udržitelného lidského rozvoje (OSN, 2010) z nichž mezi nejznámější patří program ekologické spolupráce M&B (*Man and the Biosphere Programme*) z roku 1970. Jeho smyslem je rozvinout v rámci přírodních a socioekonomických věd základnu pro racionální využívání přírodních zdrojů biosféry a pro zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodním prostředím (Jeník et al., 1996). Za tímto účelem se vyhláší biosférické rezervace. V současné době je vyhlášeno 553 biosférických rezervací ve 107 zemích (UNESCO, 2010), v ČR se jedná o dva NP (Krkonoše a Šumava) a čtyři CHKO (Pálava, Třeboňsko, Křivoklátsko, Bílé Karpaty). Certifikace UNESCO zahrnuje kromě NP a CHKO také jiné přírodní a kulturní atraktivity národního a mezinárodního významu, které jsou jednotně zařazeny do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Potenciálním problémem nárůstu certifikovaných lokalit by pak následně mohlo být snižování významu a jedinečnosti kulturní nebo přírodní památky (Pásková, 2009).

Nejvýznamnější a největší mezinárodní organizací pro ochranu přírody, založenou v roce 1948, je IUCN (*International Union for Conservation of Nature and Natural Resources*). Její činnost spadá pod aktivity šesti odborných komisí, z nichž problematikou udržitelného turismu se zabývá Komise pro environmentální, ekonomickou a sociální politiku (IUCN, 2010).

PAN Parks (*Protected Area Network Parks*) je instituce zaměřená na ochranu, porozumění a ocenění evropské divočiny a podporu udržitelného CR v těchto oblastech. Z hlediska turismu v první řadě prosazuje aktivní přístup, zavedení certifikovaného systému pro vybrané PAN Parks partnery a jejich region, podporuje komunikaci mezi místními podnikateli a tour operátory (PAN Parks, 2010a). Projekt strategie udržitelného rozvoje cestovního ruchu (*Sustainable Tourism Development Strategy - STDS*) podporuje NP k docílení uvedených priorit (Kun & Donk, 2006; Cottrel & Raadik, 2006). Některé studie prokázaly na názorových šetřeních turistů, místních obyvatel a dalších klíčových skupin, že certifikace PAN Parks slučuje zájmy environmentální, ekonomické a sociokulturní, ale že zároveň existuje nedokonalá informovanost o možnostech využití a výhodách certifikace (Cottrel & Raadik, 2006). NP musí splňovat pět kritérií pro zavedení do systému PAN Parks: přírodní hodnota území, stanovištní management, návštěvnický management, strategie udržitelného rozvoje CR a obchodní spolupráce. NP Šumava má v současné době značné předpoklady zařadit se do certifikovaného systému PAN Parks (PAN Parks, 2010b).

2.4. Monitoring udržitelnosti turismu (*Monitoring of Tourism Sustainability*)

2.4.1. *Indikátory udržitelného rozvoje turismu*

Pro minimalizaci negativních dopadů turismu je nezbytný monitoring a navržení vhodných ekologických indikátorů (Castley et al., 2009).

Monitoringy počtu návštěvníků, rekreačních aktivit a jejich dopadů na odlišně citlivá území jsou nezbytné pro plánovací a řídicí procesy (Törn et al., 2009). Rozsah závisí na velikosti sledovaného území a četnosti měření. Obecně platí, že efektivnější je pravidelné monitorování stále stejného území, protože naznačuje trendy a případné změny v něm. Získaná data jsou proto cennější a přesnější než při nepravidelné srovnávací analýze různých oblastí (Hockings et al., 2006). Platí to i při porovnání odlišných zahraničních území, protože nestejně ekonomické, politické a kulturní systémy nedovolují používat totožný management (Negi & Nautiyal, 2003).

Použití správných indikátorů pomáhá při posouzení stavu a trendů v ŽP a poskytuje informace, které lze využít k posouzení efektivnosti managementu. Důležité ale je, stanovit vhodné indikátory pro jednotlivé oblasti (Castley et al., 2009). Klíčové indikátory jsou využitelné univerzálně. Mezi ně patří indikátory environmentální (ochrana území, stres, kritické ekosystémy, atraktivnost aj.), sociální (spokojenost místních obyvatel, intenzita užívání, kontrola rozvoje aj.) a ekonomické (příspěvek cestovního ruchu aj.) (Hockings et al., 2006; Pásková, 2009). Specifické indikátory se používají pro vybrané typy destinací (chráněná území, ostrovy, horské oblasti aj.). V chráněných územích se sleduje například biodiverzita, změna skladby druhů, intenzita cestovního ruchu, lidská populace na území a v jeho okolí aj. Indikátory horských oblastí jsou pak zaměřeny např. na rozsah eroze způsobenou návštěvníky nebo na podíl alternativní dopravy (Pásková, 2009).

2.4.2. *Monitoring účastníků cestovního ruchu v České republice*

Sledování návštěvnosti chráněných území jsou v ČR zajišťována různými institucemi, ať už státními, nebo soukromými.

Ve všech našich NP jsou prováděna sledování návštěvnosti převážně studenty ÚŽP PřF UK, kde jako hlavní a dlouhodobý koordinátor těchto akcí působí RNDr. Martin Čihař, CSc. Jedná se o nejstarší návštěvnická sledování, která byla zahájena v 90. letech 20. stol. a pravidelně jsou měřena od roku 1998 v NP Šumava (např. Třebický, 2005) a KRNAP (např. Čihař & Třebický, 1997; Machová, 2005). V NP Podyjí (např. Staňková, 2006) a NP České Švýcarsko (např. Dvořáková, 2009) se průzkumy provádí od roku 2000. Potřebná finanční podpora je zajišťována MŽP ČR, Odborem zvláště chráněných částí přírody, prostřednictvím programu Věda a Výzkum (VaV) a ve spolupráci se správami NP. Výzkumy probíhaly také díky dotacím projektu JPD 3 (Jednotný programový dokument pro Cíl 3) a programu GEF (*Global Environment Facility*) (Čihař, osobní sdělení). V rámci projektu VaV byla RNDr. Martinem Čihařem, CSc. a RNDr. Viktorem Třebickým, PhD. (2010) zpracována certifikovaná metodika - „Metodika pro monitoring indikátorů a dlouhodobých environmentálních, sociálních a ekonomických změn v národních parcích a biosférických rezervacích České republiky.“

Neméně významné jsou rovněž monitoringy PřF UK ÚŽP v CHKO Beskydy, Český ráj Jeseníky, Jizerské hory, Litovelské Pomoraví, Slavkovský les, Žďárské vrchy a další. Jedná se však většinou o nepravidelné akce (Čihař, osobní sdělení).

Kromě UK se další instituce většinou specializují na monitoring území podle své oblasti působení. Turismem v NP, CHKO i přírodních parcích se zabývají některé další české univerzity: Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem nebo

Univerzita Hradec Králové, dále pak kraje: Magistrát hlavního města Prahy (např. Dyková, 2004) či obce a nevládní organizace: Obecně prospěšná činnost Nisa, Obecně prospěšné společnost České Švýcarsko aj. (Banaš, osobní sdělení; Holešinská, osobní sdělení; Marková, osobní sdělení).

2.4.3. Aplikace výsledků návštěvnických monitoringů v České republice

Sběr, zpracování a analýza dat v ČR umožňuje především správám ZCHÚ získat informace o aktuálním stavu turismu na jejich území a následně pak vytvořit udržitelné podmínky pro pohyb turistů v přírodě (Eagles et al., 2002). Správy ZCHÚ využívají získané výsledky z návštěvnických průzkumů pro tvorbu Plánů péče o dané oblasti, pro jednání, pohyb a jinou činnost TES a v některých případech také pro činnost horské služby (Kasalová, 1980; Šťastná, osobní sdělení). Například vyšší počet pracovníků TES v atraktivních oblastech v určité dny a hodiny nebo naopak nepravidelný pracovní výkon TES zvláště v ranních (sběr borůvek, hnízdění ptáků) a večerních hodinách (vjezdy skútrů a čtyřkolek) (Gebas, osobní sdělení). Z hlediska celé ČR se z vybraných výsledků návštěvnosti zpracovávají koncepce udržitelného rekreačního využití ZCHÚ nebo některé Záchranné programy pro ohrožené druhy flóry a fauny (Vítek, osobní sdělení). Také provoz lanovek (KRNAP – Lysá hora), nové hraniční přechody (NP Šumava – Modrý sloup), činnost informačních středisek ZCHÚ nebo ekologická výchova jsou další praktické výstupy ze získaných dat (Čihař, osobní sdělení).

2.5. Regulace turismu (*Regulation of Tourism*)

V současné době existuje mnoho nástrojů návštěvnického managementu. Jejich použití ale nemůže být obecně platné. Záleží na oblasti aplikace, stupni ochrany daného území, ročním období, chování a psychice návštěvníků a dalších faktorech. Regulace návštěvnosti je nezbytná, ale nikoliv pouhou formou zákazů a uzavírání (Stoklasa in Bělochová, 1987). Odpovědné orgány by měly prezentovat atraktivnost a výjimečnost území tak, aby byly schopné usměrnit návštěvnický tok a motivovat účastníky CR k šetrnému turismu. Orgán ochrany přírody se nesnaží turistické aktivity omezovat nebo minimalizovat, pokud jsou dodržována všechna daná pravidla. Usiluje o to, aby každý poznával, chránil a prožíval návštěvu ZCHÚ nebo jiné přírodní oblasti (Vítek, osobní sdělení; Míchal, 2000).

2.5.1. *Komunikace a spolupráce*

Za přední komunikační nástroje v ČR je možno pokládat mezinárodní úmluvy a vnitrostátní zákony, především zákon č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny a zákon č. 183/2006 Sb. O územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

V ČR se koordinací CR v souvislosti s územním rozvojem zabývá především Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) a Agentura CzechTourism, dále pak kraje, obce a nezávislá sdružení (Hesková et al., 2006). Jedná se o subjekty, které zaměřují svoji činnost především na podporu rozvoje CR, a je tedy zřejmé, že ekonomická hodnota představuje vyšší zájem než hodnota ekologická. Podobný postoj k environmentální problematice CR zaujímá i Ministerstvo dopravy, které se stará o budování a rozvoj infrastruktury (Pásková, osobní sdělení).

Ochranářské kompetence rekreačního využívání ZCHÚ jsou z velké části závislé na dodržování zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny, na správách ZCHÚ (Míchal, 2000) a na podpoře místních akčních skupin. Tyto omezené legislativní pravomoce státních orgánů ČR mají spíše charakter restriktivních omezení a bohužel nejsou orientovány na prevenci ochranářských konfliktů. Jsou řešeny až výsledné újmy, což může zdržovat procesy projektování v udržitelném turismu (Vítek, osobní sdělení; Pásková, 2009). Další komplikace pak působí často neúplné právní formulace. Některé výše uvedené orgány se ve sporném řízení odvolávají na „veřejný zájem“. Jeho definice je ale nejasná. Dochází tak ke střetům zájmů mezi managery CR, „ochranáři“ a osobami zpracovávajícími různé územně plánovací dokumentace (Pásková, osobní sdělení; Pásková 2009).

Výměna názorů, návrhů a doporučení mezi partnery (*stakeholders*), představovanými především správcem, majitelem a uživatelem území, ale i dalšími, méně či více zúčastněnými komunitami a institucemi, je zásadní (Sautter & Leisen, 1999; Borrini-Feyerabend et al., 2004; Flousek et al., 2007; Puhakka et al., 2009). Komplexní, koordinované a společné plánování v ZCHÚ (*co-management*) zamezuje případným ztrátám a podporuje ekonomický, sociální a politický rozvoj (Sautter & Leisen, 1999; Sandwich et al., 2001; Negi & Nautiyal, 2003; Ross et al., 2009; Nautiyal & Kaechele, 2009). Proto úkolem managerů ZCHÚ je strategicky usměrňovat návrhy a udržovat, rozvíjet a zlepšovat vzájemné vztahy (Sautter & Leisen, 1999; Čihař & Staňková, 2006; Ross et al., 2009).

Obrovskou roli při jakékoliv aktivitě cílových skupin hrají veškeré sdělovací prostředky, které mohou ve výsledku ovlivnit a celkově změnit názory lidí pozitivním, ale i negativním směrem (Kušová et al., 2007; Vítek, osobní sdělení). Propagace a prezentace ZCHÚ by proto měla odrážet skutečné hodnoty oblasti a měla by být založena na jednoduchém a naučném vnímání důležitosti území (FNNPE, 1993).

2.5.2. *Omezení vstupu*

Omezení pobytu v ZCHÚ může být místní, časové (Eagles et al., 2002) nebo finanční, úplné či částečné (např. Negi & Nautiyal 2003). Bohužel časová nebo místní omezení návštěvníků jsou velmi těžko kontrolovatelná a jsou závislá na počtu a pravomocích pracovníků TES. Z výše uvedeného vyplývá, že přechodná omezení musí být specifická v čase a prostoru pro každý krajinný celek a turistickou lokalitu (Stoklasa in Bělochová, 1987; Pásková, 2009).

Omezení návštěvnosti prostřednictvím poplatků za vstup do ZCHÚ by bylo v některých případech jistě efektivnější, zároveň by mohlo zajistit i informace o počtech účastníků, kontrolu nad jejich chováním a přispět k větší vzdělanosti o daném území. Nevýhodou poplatků je nespokojenost a nezvyk české veřejnosti a neochota zahraničních hostů za vstup platit (Šťastná, osobní sdělení).

Omezení v dopravě se netýkají pouze omezení počtu vozidel, ale mimo jiné záleží na jejich typu, provozní rychlosti, délce pobytu a typu pohonných hmot, např. zda se jedná o ekologicky šetrné vozidlo nebo vozidlo s dieselovým motorem. Samozřejmě je v co největší míře preferována veřejná doprava před individuální (Eagles et al., 2002). Za podpory Evropského fondu pro regionální rozvoj je v některých místech Šumavy možná sezónní doprava „Zelenými autobusy“, které využívají k pohonu bionaftu (NP Šumava, 2010b). Od května 2009 jezdí v některých částech KRNAP ekologické autobusy s pohonem na stlačený zemní plyn (CNG - *Compressed Natural Gas*) (Krkonoše, 2010).

2.5.3. *Informace o ZCHÚ*

Informovanost návštěvníků prostřednictvím různých zdrojů, počínaje internetem, přes turistické průvodce k naučným stezkám přispívá k lepšímu uvědomění si hodnot přírody a k pochopení environmentálních, kulturních, historických a sociálních vztahů (Eagles et al., 2002; Gössling, 2002). Naučné stezky a informační panely zatím zůstávají tradiční a dlouhodobou formou vzdělávání, výchovy a osvěty návštěvníků. Díky úpravám a udržování naučných stezek nejsou návštěvníci ve většině případů nuceni vstupovat mimo značené cesty (Hadač et al., 1983) a snižuje se tak riziko dopadů na okolní přírodu (Monz et al., 2010).

Velmi vhodnou, snadnou, dostupnou a finančně nenáročnou formu vzdělávání a osvěty představuje geocaching, jedna z nejnovějších turistických aktivit. Veškerá komunikace a informace ke geocachingu jsou zprostředkovány prostřednictvím internetové sítě, včetně například detailního přírodovědného popisu místa nálezu ukryté schránky (*cache*) a jejího okolí. Mezi podobné formy poznávání přírody lze zařadit aktivitu, která vznikla v roce 2009, tzv. mobilní kódy. Přes mobilní síť jsou poskytovány přírodovědné informace o zájmovém území,

v rozsahu, který si návštěvník sám určí. Základem obou uvedených aktivit je motivace (Vítek, osobní sdělení). Dobrovolnou činnost vykonávají účastníci/návštěvníci za účelem zábavy, což představuje nenucený druh jakékoliv výchovy lidí.

Aby nedocházelo k narušování ŽP, je třeba správně plánovat prostorové rozmístění objektů a časové rozmístění rekreačních aktivit (Monz et al., 2010). Rekreační objekty rozptýlené po celém ZCHÚ znamenají nezdělanou devastaci přírody, především svým provozem (Hadač et al., 1983). Např. častý a pravidelný vývoz zavazadel i samotných rekreatantů do ubytovacích zařízení v horských oblastech, zásobování vodou, energií a svoz odpadu kladou vysoké nároky na okolní přírodu (Šťastná, osobní sdělení).

2.5.4. *Vzdělávání zaměstnanců*

Mezi další nástroj nezbytný pro řízení návštěvnického managementu lze zařadit vyšší odbornost zaměstnanců správ ZCHÚ. Kvalifikovaný pracovník poskytuje kvalitnější služby návštěvníkům. Místnímu regionu přináší ekonomické výhody a užitek, pokud toto zaměstnání vykonávají tamější občané (Ceballos-Lascuráin, 1996; Eagles et al., 2002; Puhakka et al., 2009; Pásková, 2009). Vstup s placeným, profesionálně vyškoleným průvodcem, je v zahraničních chráněných územích poměrně běžný (Pásková, 2009). V ČR působí odborný průvodce v pěti oblastech NP Šumava: Křemelná, Vltavský luh, Trojmezna, Smrčina, Modravské pláně (NP Šumava, 2010a). Interdisciplinární vzdělanost průvodců, nejlépe formou „*learning by doing*“ – učení praxí, je jedním z prvních úspěchů pro dlouhodobě udržitelný CR (Borrini-Feyerabend et al., 2004; Uddhammar, 2006; Pásková, osobní sdělení). Průvodcovská činnost podporuje atraktivnost a progresivní vývoj ZCHÚ, nabídku nových pracovních příležitostí, celkově pozitivní dojem ZCHÚ na veřejnost a v konečné fázi i získávání finančních prostředků. Institut specializovaného průvodce není zatím v ZCHÚ ČR zaveden a tuto roli zpravidla bezplatně vykonávají pracovníci TES správ ZCHÚ (Pásková, osobní sdělení).

2.5.5. *Další nástroje*

Regionální kategorizace i lokální zonace ZCHÚ patří k nejvýznamnějším nástrojům CR (Beltrán et al., 2000). Jejich cílem je rozptýlovat rekreační využití a snižovat tím dopady v nejcitlivějších částech přírody (Eagles et al., 2009; Törn et al., 2009). K další redukci turistických dopadů patří používání výstražných a upozorňujících tabulí nebo ochranných bariér, jako jsou obory, ploty a jiná zařízení (Eagles et al., 2002).

K významným a v ČR doposud nepříliš rozšířeným nástrojům patří různá cenová zvýhodnění turistů i místních obyvatel (návštěvnické karty, skipasy, vstupy aj.).

3. Krkonošský národní park (*Krkonose National Park*)

„*My, lidé, kteří žijeme, pracujeme a přijíždíme trávit svůj volný čas v Krkonoších, známe mimořádnou hodnotu našich hor. Necítíme se být jejich soupeři a nechceme s nimi ani prohrávat, ani nad nimi vítězit. Cítíme úctu k přírodnímu bohatství a lidmi vytvořenému dědictví a hodláme navázat na tradici těch našich předků – dřívějších obyvatel i návštěvníků Krkonoš, kteří dokázali žít s horami v harmonii, přátelské toleranci a partnerství*“ (Preambule k Vizi Krkonoše 2050; Flousek et al., 2007).

3.1. Ochrana přírody vs. rekreace v KRNAP

(*Nature Conservation vs. Recreation in KRNAP*)

KRNAP byl vyhlášen 17. května 1963 jako nejstarší NP ČR s rozlohou 454 km² (viz obr. 8). Základy tvoří dva horské hřbety: vnitřní (český) a hraniční (slezský), po jehož délce probíhá severní státní hranice s Polskem, proto společně se starším (1959) Karkonoszkim Parkem Narodowym (177 km²) tvoří bilaterální park. Nejvyšším bodem Krkonoš i ČR je vrchol Sněžky s nadmořskou výškou 1602 m (Sýkora et al., 1983; Flousek et al., 2007).

V oblasti environmentální mezinárodní spolupráce v KRNAP působí UNESCO s projektem M&B, Federace EUROPARC, Ramsarská konvence na ochranu mokřadů, IUCN, nadace FACE (*Forest Absorbing Carbon dioxide Emission*) a NATURA 2000 (Flousek et al., 2007) aj.

Geologicky se jedná o pohoří velmi staré (až 400 mil. let), tvořené zejména metamorfovanými a vulkanickými horninami krkonošsko - jizerského krystalinika. Dnešní geomorfologie Krkonoš však byla vytvořena až během tektonických pohybů v kenozoiku, které vyzdvihly krystalinický masiv výrazně nad své okolí a daly tak zároveň základ současné říční síti, včetně evropského veletoku Labe. Střídání dob ledových a meziledových ve čtvrtohorách a působení skandinávského ledovce pak zanechalo výrazné stopy v podobě ledovcových karů, trogů, čelních i bočních morén, torů, ledovcových jezírek, mrazových srubů, kamenných moří, kryoplanačních teras či polygonálních půd (Sýkora et al., 1983; Chaloupský et al., 1989).

Ve střední Evropě se unikátní přírodní podmínky předpolí ledovce staly základem zdejší jedinečné flóry a fauny připomínající arktickou tundru, kterou reprezentují vzácné glaciální relikty jako je např. ostružiník moruška (*Rubus chamaemorus*) aj. a lokální endemity jako jsou např. jestřábník krkonošský (*Hieracium corconticum*) nebo zvonek český (*Campanula bohémica*) aj. (Štursa & Dvořák, 2009).

Krkonošské přírody se dotýká lidská kultura velmi intenzivně již od 17. století. Počínaje zásahem do lesních porostů a přeměnou smíšených horských lesů na smrkové monokultury, přes redukci klečových porostů a pastvu stád v lesích i mimo ně, až po těžbu nerostného bohatství (Vulterin in Štursa, 1977). Významným krokem k zachování krkonošské přírody proto bylo zřízení první rezervace. Z nařízení hraběte Jana Harracha byla tak v roce 1904 vymezena Strmá stráž v Labském dole. Stejně tak důležité se stalo vyhlášení Krkonošského přírodního parku 4. března 1952 (Lokvenc, 1960).

Do současnosti přetrvávající masový rozvoj turistiky v našich nejvyšších horách nastal na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy značnou část ubytovacích kapacit převzala podniková nebo ústřední rekreační odborová hnutí (ROH) (Stoklasa in Kubátová, 1986). Pro zahraniční hosty byla atraktivní i nízká možnost rozptýlu a relativní nenáročnost nejvyšších českých hor (Skřivánek in Bělochová, 1987).

S rozvojem ČR zaostávala péče o horské louky a vodní toky. K těmto negativním dopadům se ještě přidal vliv průmyslových emisí (Flousek et al., 2007). Pravomoce NP na obou stranách Krkonoš byly nedostatečné pro řešení aktuálních problémů emisí a náporu ČR. Na zasedání IUCN v roce 1984 byl zařazen KRNAP mezi 12 nejohroženějších NP světa a později byl také přeřazen z II. do V. kategorie podle ochranné klasifikace IUCN (viz *tab. 1*). Situace se významně zlepšila, když došlo ke zřízení MŽP ČR a ke schválení zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny (Flousek et al., 2007).

Zatímco dnes vliv emisí postupně přestává být akutním problémem, aktivitám souvisejícím s rozvojem cestovního ruchu musí Správa KRNAP čelit prakticky denně (Drahný, 2007). J. K. E. Hoser, autor monografií o Krkonoších, odhadl návštěvnost hor v roce 1803 na dva tisíce osob za rok (Lokvenc, 1960). O 100 let později navštívilo Krkonoše 500 000 turistů za rok (Flousek et al., 2007) a v roce 2008 byla celoroční návštěvnost odhadována na 5 – 6 milionů pobytových dnů na české straně Krkonoš a až dva miliony na polské straně Krkonoš (KRNAP, 2009). Ovšem znalost skutečného počtu vícedenních návštěvníků v zájmových územích je jedním z dlouhodobých problémů. Potvrzují to i výzkumy veřejného mínění v roce 1977 (Kasalová, 1980). Dosud jsou všechny údaje z podobných šetření výsledkem jen dobrovolně uváděných počtů ze strany vlastníků či provozovatelů jednotlivých ubytovacích objektů nebo výsledkem odhadů (Houdek, 2004).

3.1.1. Negativní aspekty cestovního ruchu v KRNAP

U přímých dopadů CR lze pro částečnou nápravu použít právních nástrojů, protože se většinou jedná o přestupky proti návštěvnímu řádu KRNAP. Patří mezi ně neudržitelný rozvoj cestovní sítě, se kterou souvisí procesy eroze, odlesňování, sešlap, ničení a sběr vegetace, hluk, odpadky (Flousek et al., 2007) a zavlékání cizích druhů flóry a fauny (Štursa in Bělochová, 1987).

U nepřímých dopadů turismu je nutné již upozorňovat na zřetelně nebezpečnější ohrožení přírody. V první řadě se jedná o přestavbu původních horských bud z 18. a 19. století a další výstavbu a rozšiřování ubytovacích kapacit. Následek této změny je patrný na první pohled. Dochází ke ztrátě typického rázu krajiny, a v případě horských staveb i ke zmenšování horských luk a tím ke snižování tamější biodiverzity, zvyšování počtu synantropních druhů v okolí bud a jejich šíření podél turistických cest (Flousek et al., 2007).

Nepřiměřená dopravní i sportovní infrastruktura související s nárůstem návštěvníků představuje riziko nejen ve formě znečištění okolního prostředí zplodinami a hlukem, ale také její samotná stavba ohrožuje a fragmentuje okolní ekosystémy, které se tím stávají méně stabilní. Za negativní jevy lyžařských areálů můžeme označit nepřehlédnutelné odlesňování svahů, půdní erozi, umělé zasněžování a také ne zcela neškodné večerní lyžování (Flousek et al., 2007).

V současné době velmi zvolna doznívají kontroverzní projekty výstavby tzv. rekreačních bytů (KRNAP, 2003), známých spíše pod pojmem „apartmány“. Apartmánové oblasti, mezi které patří ŠM (viz *obr. 15* a *obr. 16*), Horní Mísečky (viz *obr. 17*), Pec pod Sněžkou (viz *obr. 18*), Harrachov či Rokytnice nad Jizerou jsou zatěžovány narůstajícími požadavky na kapacitu sportovních areálů, dopravní infrastrukturu včetně parkovacích ploch, kvalitu zásobovacích a zábavních služeb (Flousek et al., 2007), odvoz odpadů, úklid okolí a odběr vody (Flousková et al., 2009).

Kromě ekonomického a environmentálního efektu působí výstavba přímo proti občanské společnosti. Praktické dopady na život místních komunit se vyznačují mnohými specifiky. Především vytváření pracovních míst je silně oborově omezené (sport, ubytování, stravování). Apartmány nepředstavují ani výrazný potenciál pro zaměstnanost, ani zajištění vyšší životní úrovně obyvatel v obci. Ztráta klidu, soukromí, tradičního životního stylu, vyšší ceny a kriminalita jsou rizikem úbytku trvalých obyvatel (Flousková et al., 2009).

4. Názorové šetření obyvatel Špindlerova Mlýna

(Opinion Research of Residents in Spindleruv Mlyn)

Environmentální a sociální vnímání občanů obcí jsou doposud v ČR monitorovány jen v NP. Existuje pouze několik zahraničních studií, které zkoumaly názory místních obyvatel ve vztahu ochrana přírody vs. rozvoj cestovního ruchu (WenJun, 2006; Cottrel & Raadik, 2006; Spiteri & Nepal, 2008; Törn et al., 2008; Alkan et al., 2009).

Od roku 1997 se každoročně v letních měsících provádí průzkumy názorů návštěvníků NP Šumava a KRNAP. Každých deset let se dotazníkové šetření týká také dalších parků ČR, a to NP České Švýcarsko a NP Podyjí. V roce 2010 se uskuteční monitoringy těchto dvou nejmenších národních parků ČR již po druhé. Kromě návštěvníků se dále sledují názory místních obyvatel vybraných rekreačních středisek v okolí těchto velkoplošně ZCHÚ a názory představitelů samospráv hlavních rekreačních středisek v blízkosti NP. Většinou se jedná o obce Kvilda v NP Šumava a ŠM v KRNAP. Na rozdíl od turistů jsou monitoringy názorů trvale žijících obyvatel a vedoucích pracovníků státní správy zjišťovány v KRNAP a NP Šumava pravidelně po pěti letech. Poslední průzkum názorového spektra místních komunit se v našich dvou největších NP uskutečnil v létě 2009. Vybrané výsledky porovnávám s názorovým šetřením občanů ŠM v roce 2004 (Machová, 2005) a 1999 (Tancošová, 2001).

4.1. Hypotézy (*Hypothesis*)

Z tematického hlediska jsem své hypotézy zaměřila na sociální, ochrannářskou a rozvojovou charakteristiku území a jeho obyvatel.

V souvislosti s oborově specifickou nabídkou pracovních příležitostí a ztrátou typického rázu obce se domnívám, že bude razantně ubývat respondentů ve věkové skupině 18-24 let. Vzhledem k tomu, že celkový počet obyvatel ŠM v posledních deseti letech mírně kolísá, musí být tento pokles počtu respondentů uvedené věkové skupiny nutně „kompenzován“ zvyšováním počtu respondentů jiné skupiny, v tomto případě osob v důchodovém věku (nad 60 let).

Hlavním sledovaným ochrannářským cílem této části práce byl postoj k vnímání ŽP. I když se podle doposud zpracovaných přírodovědných analýz ŽP NP po celkovém šoku z minulého století mírně zlepšuje (Houdek, 2005), apartmánová výstavba v obci silně působí na ekologické cítění rezidentů. Proto vnímání ŽP KRNAP bude mít spíše negativní trend.

Dalším sledovaným aspektem výzkumu byl názor na formu ochrany a regulace nejvzácnějších částí krkonošské přírody. Předpokládám, že by respondenti spíše než placený

vstup do těchto chráněných zón preferovali průvodce právě proto, aby spojili příjemný prožitek z návštěvy unikátních částí přírody s užitečnými informacemi o zájmové lokalitě.

4.2. Metody a materiály (*Methods and Materials*)

4.2.1. *Charakteristika sledované lokality*

„Perla pohoří“, tak kdysi bylo nazváno mezinárodní horské rekreační středisko na jižní, české straně Krkonoš – ŠM (viz obr. 9). Vzpomínán je už před 200 lety v souvislosti s těžbou rud. Až se stavebním rozvojem během válečných období vystupuje jako významné turistické centrum. Po roce 1945 se ŠM stává spolu s většinou objektů útočištěm německých občanů (Špindlerův Mlýn, 2010).

ŠM se rozprostírá se v ochranném pásmu KRNAP na kraji Labského dolu. Protéká jím známá řeka Labe, která na hřebenech Krkonoš pramení (Sýkora et al., 1983). Jediná hlavní a přístupová silnice směřující z Vrchlabí ve ŠM končí.

Pro lepší orientaci a z důvodu náhodného výběru respondentů jsme se řídili územním rozdělením obce na hlavní část ŠM, Bedřichov, Svatý Petr a Labská (viz obr. 10).

Nejpočetnější částí ŠM je Bedřichov (viz obr. 12), který nalezneme na pravém břehu Labe cca 2 km před vodní nádrží Labská. V této části je známý lyžařský areál Medvědí. Kromě téměř tří desítek pensionů, restaurací a hotelů stojí v horní části Bedřichova 18 bytových domů.

Na opačné straně Labe se rozkládá nejznámější, centrální část ŠM (viz obr. 11), která je více rozptýlená podél hlavní silnice. Jsou zde umístěny základní služby obce a ještě více nápadná koncentrace penzionů, restaurací a hotelů, kterých je téměř o polovinu více než v Bedřichově. Centrem našeho zájmu byly především apartmánové domy.

Část Svatý Petr (viz obr. 13) patří ke geomorfologicky nejzajímavější oblasti ŠM. Je situován v Dlouhém dole podél Svatopetrského (Dolského potoka). Roztroušené penziony a hotely po stránkách mohou někomu vzdáleně připomínat typický krajinný ráz obce. Nepřehlédnutelný je komplex hotelu Horal, k největším atrakcím pak patří lyžařský areál Svatý Petr.

Nejvzdálenější částí od centra ŠM je Labská (Krausovy boudy) s několika penziony (viz obr. 14), rozprostírající se nad vodní nádrží Labská.

4.2.2. Terénní šetření

K výzkumu názorového spektra obyvatel ŠM bylo vybráno šest pracovních a tři víkendové dny v období od pátku 7. 8. 2009 do soboty 15. 8. 2009. Důvodem této volby bylo podchycení vyšší sezónní návštěvnosti oblasti, protože souběžně s tímto výzkumem probíhalo v KRNAP terénní šetření mezi návštěvnickou populací na hřebenech Krkonoš. Průzkum jsme denně začínali cca v 9 hodin a ukončovali cca v 18 hodin.

4.2.3. Dotazník

Stěžejním nástrojem pro naši práci byl dotazník. Metodu řízeného rozhovoru jsme zvolili pro přesnější, nezávislejší odpovědi a snadnější kontakt s respondentem s tím, že měl kdykoliv možnost do dotazníku nahlédnout. Použité dotazníky byly převzaty z průzkumu v roce 2004 (Čihař et al., 2004). Na základě zkušeností z jiných výzkumů (Tancošová, 2001; Machová, 2005) a po konzultaci se školitelem této BP byl dotazník upraven a doplněn. Čtyřstránkový dotazník obsahoval 32 otázek hlavních a 37 podotázek. Doba strávená vyplňování se pohybovala od 10 minut do dvou hodin. V průměru cca 20 minut.

Dotazník byl anonymní. V záhlaví se pouze vyplňovala „obec“ a „datum“. Pro přehlednost a snadnější interpretaci výsledků byl rozdělen do čtyř bloků: (1) sociodemografický, (2) ŽP a příroda v NP Krkonoše, (3) turismus, rekreace a udržitelný rozvoj oblasti NP Krkonoše, (4) „pohled do budoucnosti...“ Jedinou podmínkou byl kromě trvalého pobytu občana ve Špindlerově Mlýně věk nad 15 let. Konečná podoba dotazníku je přiložena (viz *obr. 1*).

4.2.4. Zpracování dat

Všechny vyplněné dotazníky byly upraveny a převedeny do elektronické podoby v databázovém programu Microsoft Access a následně graficky zpracovány do tabulek a grafů v programu Microsoft Excel. Na základě těchto údajů/dat ze ŠM, dále pak z Kvildy, včetně vyhodnocení názorového průzkumu turistů Krkonoš a Šumavy a názorů představitelů samospráv hlavních rekreačních středisek v blízkosti KRNAP a NP Šumava byla školitelem této BP zpracována Závěrečná zpráva pro MŽP ČR - „Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervací Šumava a Krkonoše“ (Čihař et al., 2009).

Některé vybrané výsledky rozsáhlých zhodnocených dat z výzkumu názorů obyvatel ŠM v roce 2009 byly porovnány s daty zhodnocenými Mgr. Zdenkou Tancošovou v roce 1999 (Tancošová, 2001) a Mgr. Hanou Machovou v roce 2004 (Machová, 2005). Další, rozšířenější zpracování získaných výsledků mám v úmyslu použít ve své budoucí diplomové práci.

4.3. Výsledky Ankety Krkonoše 2009 ve Špindlerově Mlýně (Results)

Z celkového počtu 247 oslovených respondentů ŠM bylo získáno 164 vyplněných dotazníků. Úspěšnost/návratnost byla tedy 66 %. Nejvíce dotazníků bylo vyplněno v centrální části ŠM (40,2 %) a v Bedřichově (39,6 %). Ve zbylých částech ŠM na Labské a ve Svatém Petrovi tvořily vyplněné dotazníky z celkového počtu 13,4 % a 6,7 %, a to z důvodu menší koncentrace místních komunit. V roce 1999 bylo získáno celkem 225 vyplněných dotazníků z 298 distribuovaných a úspěšnost byla 76 %. V roce 2004 bylo osloveno celkem 203 respondentů, z nich 170 vyplnilo dotazník, úspěšnost byla 84 % (Čihař et al., 1999, Čihař et al., 2004, Čihař et al., 2009).

Na rozdíl od výzkumů prováděných v roce 2004 (Machová, 2005), nebyla v žádné části obce použita obálková metoda. Proto byl v roce 2009 získán vyšší počet vyjádřených názorů respondentů z oblasti Bedřichova.

4.3.1. Sociodemografický blok (1)

$N_{1999} = 202$; $N_{2004} = 170$; $N_{2009} = 164$

1. Věk

¹ 15-17 ² 18-24 ³ 25-39 ⁴ 40-59 ⁵ 60 a více

Počet respondentů ve věkové skupině 15 – 17 let zůstává po desetileté období relativně nezměněn. Ovšem větší úbytek je patrný pro skupiny respondentů ve věku 18 - 24 let, kteří v roce 2004 tvořili 11,8 % a v roce 2009 pak jen 5,5 %, a pro respondenty ve věku mezi 25 - 39 lety, kteří v roce 2004 tvořili 35,9 % a v roce 2009 pak jen 22,0 %. Počet respondentů mezi 40 a 59 lety zůstává na stejné úrovni. Znatelné je kolísání počtu respondentů v důchodovém věku, tedy nad 60 let a více, jak uvádí *tab. 3 a obr. 3*. V roce 1999 tvořili 30,2 % z celkového počtu, ale oproti roku 2004 (17,1 %) se jejich počet v roce 2009 opět zdvojnásobil na 34,1 % (Čihař et al., 1999, Čihař et al., 2004, Čihař et al., 2009, Management ZCHÚ, 2010).

$N_{1999} = 202$; $N_{2004} = 170$; $N_{2009} = 163$

3. Povolání a sociální zařazení

¹ student ² duševně pracující ³ manuálně pracující ⁴ manager, majitel, soukromý podnikatel
⁵ žena (muž) v domácnosti ⁶ důchodce ⁷ nezaměstnaný

Je zajímavé, že složení sociálních skupin v roce 1999 a v roce 2009 je velmi podobné. Změny jsou patrné, pokud porovnáme získané výsledky z let 1999 nebo 2009 s rokem 2004. Studentů v roce 2009 (3,1 %), ubylo oproti roku 2004 (6,5 %) i roku 1999 (5,8 %). Znatelný je i pokles duševně pracujících v roce 2009 (15,3 %) od roku 2004 (22,9 %), ale mírný nárůst

od roku 1999 (12,0 %). Počet manuálně pracujících zůstává téměř na stejné úrovni v jednotlivých letech 1999 (20,0 %), 2004 (22,9 %) a 2009 (22,7 %). Počet managerů, majitelů nebo soukromých podnikatelů v roce 2009 (20,9 %) spíše klesá od roku 1999 (21,8 %) a 2004 (25,3 %). Ženy v domácnosti tvořily v roce 2009 druhou nejslabší sociální skupinu s 2,5 % oproti roku 2004 (4,1 %) i roku 1999 (4,9 %) se jedná téměř o poloviční pokles. Neobvyklá situace nastává u důchodců. Jejich počet v roce 2009 (34,4 %) je téměř totožný s rokem 1999 (34,2 %), ale pokud oba výsledky porovnáme s rokem 2004 (18,4 %) je vzrůst téměř poloviční. Nejslabší skupinou jsou nezaměstnaní. Jejich vzrůst v roce 2009 (1,2 %) je minimální oproti roku 2004, kdy nebyl zjištěn žádný respondent bez zaměstnání a zůstává tak na stejné úrovni s rokem 1999, jak uvádí *tab. 4 a obr. 4* (Čihař et al., 1999, Čihař et al., 2004, Čihař et al., 2009, Management ZCHÚ, 2010).

4.3.2. Blok Životní prostředí a příroda v NP Krkonoše (2)

$N_{1999} = 202; N_{2004} = 170; N_{2009} = 163$

9. Stav životního prostředí v NP se podle Vás v posledních letech:

¹ zlepšil ² nezměnil ³ zhoršil ⁴ nevím

Podle většiny respondentů se stav ŽP od roku 2004 zlepšil (42,3 %), i když toto přesvědčení je o 10 % nižší než před rokem 2004 (52,4 %). ŽP za zlepšené po roce 1990 považovalo 47,6 % respondentů. Druhá nejčastější odpověď byla, že se ŽP od roku 2004 nezměnilo (31,9 %). V roce 2004 odpovídalo 25,3 % respondentů, že se jim zdá ŽP po roce 2000 nezměněné. V roce 1999 mělo 18,7 % respondentů ŽP za nezměněné. Téměř stejný počet respondentů odpověděl v roce 2009 (18,8 %) i v roce 2004 (18,8 %), že se ŽP za uplynulé pětileté období zhoršilo. Zhoršené ŽP zaznamenala po roce 1990 ještě čtvrtina všech dotázaných (25,8 %). V roce 1999 byl i zvýšený počet respondentů, kteří nevěděli, jaký byl stav ŽP před rokem 1999 (26,2 %). Naopak pouze nízký počet respondentů v roce 2004 (3,5 %) neměl názor na stav ŽP během posledních pěti let, což platí i pro rok 2009, i když se počet nerozhodných odpovědí zvýšil o polovinu na 7,4 %, jak uvádí *tab. 5 a obr. 5* (Čihař et al., 1999, Čihař et al., 2004, Čihař et al., 2009, Management ZCHÚ, 2010).

N₁₉₉₉ = 202; N₂₀₀₄ = 170; N₂₀₀₉ = 161

10. Víte o nějakém konkrétním ekologickém problému v NP Krkonoše?

¹ ano ² ne

→ Uveďte, prosím, stručně o kterém (o kterých):.....

Otázka související bezprostředně s hodnocením životního prostředí byla, zda si jsou respondenti vědomi nějakého ekologického problému v KRNAP. Odpovědi ze všech monitorovacích let se blíží nebo vzdalují těsně polovině názorů. Žádný ekologický problém nezmínilo v roce 2009 52,8 % respondentů, což představuje nejvyšší počet od roku 2004 (42,9 %) i od roku 1999 (45,8 %), jak uvádí *tab. 6, tab. 7 a obr. 6* (Čihař et al., 1999, Čihař et al., 2004, Čihař et al., 2009, Management ZCHÚ, 2010).

N₁₉₉₉ = 194; N₂₀₀₄ = 170; N₂₀₀₉ = 161

(15.) V případě regulovaného vstupu turistů do nejhroženějších přírodních koutů NP byste preferoval(a):

¹ časové omezení vstupu ² zavedení poplatků (vstupného) ³ vstup s kvalifikovaným průvodcem
⁴ jiný způsob regulace

Nejčastější odpovědí na tuto otázku ve všech sledovaných letech 1999 (62,5 %), 2004 (62,9 %) a 2009 (52,8 %) byla regulace vstupu s kvalifikovaným průvodcem, s tím, že zájem o návrh na tento typ regulace v roce 2009 klesl o 10 %. Časové omezení vstupu se stalo druhou nejčastější v roce 2009. Navrhovalo by ho 25,5 % respondentů oproti roku 2004 (7,7 %) a roku 1999 (15,7 %). Naopak nabízenou odpověď na zavedení poplatků za vstup v roce 2009 (9,3 %) by volilo o polovinu méně respondentů než v roce 2004 (18,8 %). Nejméně oblíbený se tento způsob regulace stal v roce 1999, kdy byl vybrán pouhými 6,9 % respondenty. Jiný způsob regulace vstupu by v roce 2009 navrhovalo 12,4 % respondentů, v roce 2004 pak 10,6 % respondentů a v roce 1999 15,3 % respondentů, jak uvádí *tab. 8 a obr. 7* (Čihař et al., 1999, Čihař et al., 2004, Čihař et al., 2009, Management ZCHÚ, 2010).

4.4. Diskuze a doporučení (*Discussion and Recommendation*)

Sběr dat během monitoringu názorů obyvatel ŠM jsem uskutečnila s Mgr. Lindou Dvořákovou v letním období od 7. do 15. srpna 2009.

Terénní šetření názorů obyvatel prostřednictvím řízeného rozhovoru bych zhodnotila jako nejefektivnější způsob získávání postojů k řešené problematice. Na rozdíl od jiných způsobů dotazování (česká pošta, elektronická pošta, telefonní rozhovor) je u této možnosti přímý kontakt s respondentem, který je podstatný, pokud nám u cílové skupiny respondentů záleží na citlivém vnímání ŽP, přírody a sociálního zázemí. Překážkami tohoto typu výzkumu je ovšem vysoká časová náročnost a někdy i psychická odolnost. Menší komplikace působil i náročnější terén spolu s rozsáhlostí obce ŠM. Naopak vstřícnost velké většiny občanů obce byla pro průzkum obrovskou podporou a pomocí. Během sledování názorového spektra jsem se nesečkala s hrubým jednáním nebo neochotou. Z projevů většiny respondentů byla patrná spíše nedůvěra (také Puhakka et al., 2009), překvapení a ironie, že by mohl tento výzkum v konečném výsledku pomoci usměrnění turismu a rozvoje obce.

Vybraná analýza výsledků a jejich porovnání s názorovými šetřeními prováděnými v roce 2004 (Machová, 2001) a 1999 (Tancošová, 2001) ve stejné lokalitě přispěla k následujícímu zjištění:

Při porovnání úspěšnosti dotazování byla v roce 2009 úspěšnost pouze 66 % oproti roku 2004 (84 %) a roku 1999 (76 %). Nízká efektivita získávání názorů mohla být způsobena lokalitou dotazování (Bedřichov) a denní dobou, kdy zvláště v dopoledních hodinách byli lidé ještě v zaměstnání.

Vybrané zhodnocené výsledky potvrdily předpoklad poklesu počtu respondentů ve věku od 18 do 24 let. V roce 1999 tvořili 7,6 % a v roce 2004 pak 11,8 % všech dotázaných. Zjištěné výsledky z letního monitoringu 2009 udávají, že v současné době (5,5 %) se jejich počet blíží počtu v roce 1999. Počet obyvatel ŠM se mění velmi nepravidelně a spíše klesá (viz obr. 2). Úbytek mladých respondentů obce je pak částečně „kompenzován“ počtem respondentů ve věku nad 60 let. Od roku 1999 (30,2 %) do roku 2004 se jejich počet snížil o polovinu (17,1 %), ale v roce 2009 tvořili již respondenti tohoto věku 34,1 % z celkového počtu dotázaných. Tyto výsledky prokazuje i složení sociálních skupin.

Demografická zjištění dokazují, že populace ŠM výrazně stárne. Tato situace je typická pro nadměrně turisticky využívaná střediska (Bodnár, 2006). Počet obyvatel zatím klesá jen mírně, ale předpokládám, že se bude tato tendence zvyšovat, zejména vlivem neustálé migrace lidí ve věku 18-39 let. Pravděpodobným důvodem je měnící se vnímání domácího prostředí. Vlivem neprogresivního, rychlého a extenzivního rozvoje infrastruktury v ŠM během posledních

deseti let se změnil environmentální i sociální ráz obce. Navzdory stagnujícímu až ubývajícimu množství turistů v obci a NP jsou místní lidé omezováni neukázněným chováním návštěvníků v přírodě i v okolí bydliště. Dalším důvodem je v minulosti velmi výnosné podnikání, ze kterého se dnes stává nevýhodný obchod. Tvrzení z velké části dokládá i úbytek zákazníků vlivem nové bytové výstavby, kdy vlastníci/nájemci apartmánů využívají minimálně služeb obce (Floušková et al., 2009) a soustřeďují se majoritně na sportovní vyžití. Pro zachování neomezené atraktivnosti ŠM by bylo vhodné se zaměřit na vyzdvižení původní jedinečnosti obce a jejího okolí (Pásková, 2009).

U dlouhodobě sledované a diskutované otázky stavu ŽP v KRNAP nebyla hypotéza potvrzena. V roce 1999 měli respondenti hodnotit ŽP po roce 1990. Velmi silně převažovalo vnímání zlepšeného ŽP, a to u 47,6 % respondentů. Od roku 2000 tento výrazný názorový trend pokračuje (52,4 %). V roce 2009 o tom bylo přesvědčeno 42,3 % respondentů ŠM. Názory turistů monitorované paralelně na krkonošských hřebenech v roce 1999 potvrzují také zlepšující se ŽP KRNAP (Čihař & Třebický, 2000).

Nejčastější problémy před deseti lety se podle místních týkaly lesů a hospodaření s nimi. V roce 2004 pak byli respondenti ve svém okolí nespokojeni hlavně s výstavbou bytových domů a s nadměrnou těžbou dřeva. Intenzivní výstavba jako negativní ekologický jev silně převažovala i v roce 2009, jak uvádí *tab. 7*.

Jako jeden z možných dlouhodobých cílů managementu KRNAP bych ráda představila preferovanou regulaci vstupu do citlivých oblastí NP podle respondentů ŠM (Eagles et al., 2002; Negi & Nautiyal, 2003). Domněnka, že respondenti i navzdory neobvyklosti budou preferovat spíše kvalifikovaného průvodce, se potvrdila v roce 2009 (52,8 %), ale výrazně silně i v předchozích názorových šetřeních. V roce 1999 i v roce 2004 by regulaci vstupu do NP s průvodcem volilo stejně 62,9 % dotázaných. Oproti roku 1999 (15,7 %) i 2004 (7,7 %) se stalo v roce 2009 (25,5 %) oblíbenější i časové omezení vstupu. Naopak vstup do určitých zón za poplatek se stal nejméně oblíbeným v roce 2009 (9,3 %) a v roce 1999 (6,5 %). 18,8 % respondentů by finanční příspěvek preferovalo v roce 2004. Z výsledků této otázky je patrné, že pokud by respondenti volili omezený vstup do nejohroženějších zón KRNAP, více než polovina z nich by zavedla specializovaného průvodce. Myslím si, že by proto bylo velmi vhodné srovnat možný potenciál KRNAP s NP Šumava, kde je tento model již krátce zaveden (NP Šumava, 2010a). Interdisciplinárně vzdělaný průvodce se zdá být dobrým nástrojem, regulujícím oblast k udržitelnému turismu (Borrini-Feyerabend et al., 2004; Uddhammar, 2006).

V rámci rozvoje CR je třeba modernizovat a zkvalitňovat stávající služby v regionu, ale ne na úkor přírody nebo místní komunity. Všechna různá opatření na koordinaci turismu by měla být

prováděna v rámci trvale udržitelného rozvoje, což předpokládá vysokou úroveň komunikace mezi soukromým a veřejným sektorem, s ohledem na komplexnost vzájemných vztahů (Sautter & Leisen, 1999; Flousek et al., 2007; Ross et al., 2009; Puhakka et al., 2009; Nautiyal & Kaechele, 2009; Pásková, 2009). Zahrnuje to i podporu vzdělávání zaměstnanců správ chráněných území a jejich aktivní přístup k ochraně přírody a krajiny (Ceballos-Lascuráin, 1996; Eagles et al., 2002; Puhakka et al., 2009; Pásková, 2009). To například znamená zvýšit součinnost s místními obyvateli prostřednictvím vyšší informovanosti o jejich možných ekonomických výhodách (agroenvironmentální programy, regionální výrobky, místní zvýhodnění aj.) nebo pracovních příležitostech, např. zavedením institutu specializovaného průvodce (FNNPE, 1993; WenJun, 2006; Spiteri & Nepal, 2008; Alkan et al. 2009; Pásková, 2009).

Jak bylo uvedeno, veškerá média působí na jednání a chování lidí, které je výsledkem nejen vzdělanosti návštěvníka, ale také jeho morálního uvědomění (Kasalová, 1980). Bylo by proto vhodné zaměřit se na cílovou skupinu návštěvníků i residentů a prostřednictvím veřejných sdělovacích prostředků je usměrňovat k zásadám vedoucím k udržitelnému turismu (Kušová et al., 2007).

V úvodu kladené hypotézy se potvrdily v poklesu počtu respondentů ve ŠM ve věkové skupině 18 – 24 let. Navíc bylo zjištěno, že tento klesající trend je patrný i u věkové skupiny 25 - 39 let, i když již v menším měřítku. Jak bylo také předpokládáno, počet respondentů nad 60 let se zvýšil o více než polovinu, ale pouze v porovnání s rokem 2004. V roce 1999 byl jejich počet téměř na stejné úrovni jako v roce 2009. Naopak má domněnka, že vnímání ŽP bude spíše negativní, se nepotvrdila. I když v roce 2009 bylo zlepšené ŽP vnímáno nejmenší skupinou respondentů ŠM za celé desetileté sledování, počet odpovědí na kladný vztah k okolnímu ŽP neklesl pod 40 % v žádném šetřeném roce. A konečně odpovědi na specifickou otázku týkající se možné preference vstupu do nejohroženějších částí přírody potvrdily hypotézu. Nejvhodnějším a nejpříjemnějším řešením by bylo podle špindlerovských respondentů zavedení specializovaného průvodce.

5. Závěr (Conslusion)

Touto prací jsem se pokusila nastínit problematiku managementu udržitelného turismu v ZCHÚ. V první části jsem se zaměřila na monitoring a možné předcházení negativních jevů spojených s neregulovaným turismem. Další část práce pak stručně a prakticky shrnuje příklady turistického využití destinace Špindlerův Mlýn.

Efektivní management ZCHÚ zahrnuje hodnocení ekologické celistvosti, kulturních hodnot a vyhodnocení sociálních a ekonomických indikátorů (Hockings et al., 2006). Je tedy žádoucí vycházet z aktivního přístupu managerů k ochraně přírody, kteří respektují a přizpůsobují své plány dynamickému vývoji ZCHÚ. Kromě toho je nutné jednat v komplexním rámci institucí a komunit, kterých se turismus týká a které ovlivňuje. Pokud existuje dobrá spolupráce, je možná i regulace turismu.

V ČR jsou dlouhodobě sledovanými cílovými skupinami turisté, místní obyvatelé a představitelé místních samospráv. Průzkum názorů obyvatel ŠM v létě 2009, porovnal s lety 2004 (Machová, 2005) a 1999 (Tancošová, 2001) environmentální vnímání této turisticky atraktivní a vytížené obce.

V roce 2009 pokračuje pozitivní trend hodnocení ŽP (42,3 %). Byla tím vyvrácena hypotéza o záporném vztahu občanů k ŽP. Příčinou se zdá být dobře řízený ochránářský management během posledních patnácti let v oblasti základních složek ŽP, které byly velmi silně postiženy v minulých letech. Nižší počet respondentů oproti minulým letům (1999 - 47,3 %; 2004 - 52,4 %) může být zapříčiněn nejčastěji uváděnými ekologickými problémy, mezi které stále patří hospodaření s lesy a bytová výstavba.

Útlum sociálního rozvoje mladých občanů, jejich vyžití v ŠM a migrace za rozšířenějšími pracovními příležitostmi potvrzují některé výsledky monitoringu. Velké rozdíly v poklesu počtu respondentů ve věku 18 – 24 let jsou znatelné především mezi lety 2004 a 2009, kdy jejich počet klesl z 11,8 % na 5,5 %. Naopak rozhodnutí ve ŠM zůstat jsou z velké většiny respondenti nad 60 let. V roce 2004 tvořili 17,1 % a v roce 2009 pak 34,1 % z celkového počtu dotázaných. Zajímavé výsledky byly zjištěny při srovnání věkových skupin i sociálního zařazení respondentů s rokem 1999, kdy se počty odpovědí nápadně shodují s hodnotami v roce 2009. Kromě pravděpodobných příčin týkajících se uvedených environmentálních problémů bych další důvody těchto výsledků ráda zjistila ve své budoucí diplomové práci.

Poslední vybraná otázka možné regulace vstupu do nejcitlivějších oblastí KRNAP potvrdila hypotézu. Pokud by bylo nutné usměrňovat turismus v nejohroženějších částech krkonošské přírody, většina občanů by preferovala služby vyškoleného průvodce před finančním příspěvkem nebo časovým omezením vstupu. V roce 1999 tak uvedlo 62,5 % v roce 2004 pak 62,9 % a v roce 2009 52,8 %.

Do další dekády rozvoje udržitelného turismu bych navrhovala častější a dlouhodobější monitorinky těchto důležitých kvalit života místních obyvatel a výsledná data bych doporučovala porovnávat přednostně na regionální úrovni.

Ve své budoucí diplomové práci se proto zaměřím na vnímání turismu místními obyvateli ve všech NP ČR. Jednotlivé výsledky by pak měly naznačit jak nedostatky tamějšího managementu, tak naopak úspěšné a vhodné realizace některých projektů.

Výkladový slovník (*Definitions*)

Dotazníkové průzkumy a interview (*questionnaire research, interview*) – metody výzkumů rekreačních aktivit, kdy se nepřímo kvalifikuje typ a stupeň turistické zátěže. Během rozhovoru lze vyjasňovat a doplňovat některé další otázky (Třebický in Čihař et al., 2007). Každý respondent odpovídá na stejnou sadu otázek ve stejném pořadí a stejným způsobem buď školenými tazateli, nebo dotazníky vyplňují respondenti samostatně (Pásková & Zelenka, 2002).

Chráněná území (*protected areas*) - území souše nebo moře, zvláště vymezené pro ochranu a udržení biologické rozmanitosti, přírodních a kulturních zdrojů, která je řízena pomocí legislativních nebo jiných účinných nástrojů (IUCN, 1994).

Chráněné krajinné oblasti (*protected landscape areas*) - rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Indikátory udržitelného rozvoje cestovního ruchu (*indicators of sustainable development of tourism*) – kvalitativní a kvantitativní proměnné, které poskytují užitečné informace o problematice turismu a mohou pomoci sestavit obraz stavu a trendu použitelný v chráněném území (Hockings et al., 2006). Rozlišují se klíčové indikátory využitelné univerzálně ve všech destinacích (ochrana území, sociální dopady, kontrola rozvoje) a specifické indikátory pro vybrané typy destinací, např. horské oblasti (rozsah eroze, ekologičtější způsob dopravy) (Pásková & Zelenka, 2002).

Místní společenství (*local community*) – skupiny lidí sdílející jedno území, které jsou zapojeny do souvisejících aspektů živobytí, jako je hospodaření s přírodními zdroji, získávání znalostí, tvorba kultury a rozvoj technologií. Jedná se o obyvatele, kteří mohou být jak stálí, tak dočasně migrující (Borrini-Feyerabend et al., 2004).

Národní parky (*national parks*) - rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Původní obyvatelé (*indigenous people*) – domorodé národy, jejichž sociální, kulturní a ekonomické podmínky je odlišují od národní společnosti. Jejich stav je určen zvyky nebo tradicemi a regulován speciálními zákony (Borrini-Feyerabend et al., 2004).

Regulace cestovního ruchu (*regulation of tourism*) – soustavný proces, jehož cílem je usměrňování rozvoje CR tak, aby byl dlouhodobě udržitelným. Základní předpokladem a nástrojem regulace je kvalitní územní plán, národní i místní legislativa a vlastní kontrolní mechanismy v rámci regionálního či lokálního strategického plánování rozvoje CR (Pásková & Zelenka, 2002).

Terénní výzkumy (= primární výzkumy, *field research*) – nejčastěji používané metody výzkumů rekreačních aktivit. Získávání informací a názorů od respondentů přímým kontaktem s nimi. Umožňují rychlé výsledky s malými náklady. Jejich negativem je nedostatek informací o intenzitě turistického využívání (Pásková & Zelenka, 2002; Třebický in Čihař et al., 2007).

Turistické znečištění (*tourist pollution*) – obecné označení pro souhrn negativních vlivů CR. Speciálně vliv návštěvníků na hostitelskou komunitu a její přírodní a sociální prostředí (Pásková & Zelenka, 2002).

Udržitelný cestovní ruch (*sustainable tourism*) – cestovní ruch, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí (Pásková & Zelenka, 2002).

Použité zdroje (References)

1. ALKAN, H., KORKMAZ, M. & TOLUNAY, A. (2009): *Assesment of Primary Factors Causing Positive or Negative Local Perceptions on Protected Areas*. Journal of Environmental Engineering and Landscape Management. vol. 17, no. 1, pp. 20-27
2. AOPK ČR (2010): <http://www.ochranaprirody.cz/?cmd=page&type=102> – *Mapa velkoplošně zvláště chráněných území České republiky*, cit. 8. 5. 2010.
3. BĚLOCHOVÁ, I. (1987): *Rekreační a sportovní využívání Krkonoš ve vztahu k ochraně přírody a krajiny národního parku*. Sborník referátů z vědecké pracovní konference. Správa KRNAP, Vrchlabí, 188 s.
4. BELTRÁN, J. et al. (2000): *Indigenous and Traditional Peoples and Protected Areas: Principles, Guidelines and Case Studies*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK and WWF International, 133 pp.
5. BODNÁR, R. (2006): *Economic and Social Effects of the Development of Recreation and Environmentally Sound Tourism through the Example of a Hungarian National Park*. Ed. Siegrist, D., Clivaz, C., Hunziker, M. & Iten, S. et al., University of Applied Sciences Rapperswil, Switzerland, 511 pp.
6. BORRINI-FEYERABEND, G., KOTHARI, A. & OVIEDO, G. (2004): *Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Towards Equity and Enhanced Conservation*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 111 pp.
7. CASTLEY, J.G., HILL, W. & PICKERING, C.M. (2009): *Developing Ecological Indicators of Visitor Use of Protected Areas: A New Integrated Framework from Australia*. Australasian Journal of Environmental Management. no. 16, pp. 196–207.
8. CEBALLOS-LASCURÁIN, H. (1996): *Tourism, Ecotourism and Protected areas*. IUCN, Gland, Switzerland, 301 pp.
9. COTTREL, S.P. & RAADIK, J. (2006): *Socio-Cultural Benefits of Pan Parks: Case Study at Bieszczady National Park, Poland*. Ed. Siegrist, D., Clivaz, C., Hunziker, M. & Iten, S. et al., University of Applied Sciences Rapperswil, Switzerland, 511 pp.
10. ČEŘOVSKÝ, J. (2007): *Územní ochrana - vrchol pyramidy*. *Ochrana přírody*. roč. 62, č. 4, s. 30-32.
11. ČIHAŘ, M. & STAŇKOVÁ, J. (2006): *Attitudes of Stakeholders Towards the Podyji/Thaya River Basin National Park in the Czech Republic*. Journal of Environmental Management. vol. 81, pp. 273–285.
12. ČIHAŘ, M. & TŘEBICKÝ, V. (2000): *Monitoring turistického využití a management Krkonošského národního parku*. Opera Corcontica. vol. 37, pp. 628-638.
13. ČIHAŘ, M. & TŘEBICKÝ, V. (2010): *Metodika pro monitoring indikátorů a dlouhodobých environmentálních, sociálních a ekonomických změn v národních parcích a biosférických rezervacích České republiky*. MŽP, Praha, č. 25025/ENV/10, 70 s.
14. ČIHAŘ, M. et al. (1999): *Analýza základních ukazatelů rekreačního a turistického využívání Krkonošského národního parku a hodnocení jeho managementu veřejností*. Závěrečná zpráva. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, 237 s.
15. ČIHAŘ, M. et al. (2004): *Vybrané ukazatele udržitelného turismu v centrální části Krkonošského národního parku a jejich monitoring*. Závěrečná zpráva. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, 142 s.
16. ČIHAŘ, M. et al. (2007): *Udržitelný management přírodě blízkých oblastí*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, 152 s.

17. ČIHAŘ, M. et al. (2009): *Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervacích Šumava a Krkonoše*. Závěrečná zpráva. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, 233 s.
18. ČSÚ (2010): http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=MOS+ZV01&pro_4382338=579742&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp – veřejná databáze Českého statistického úřadu, cit. 23. 4. 2010.
19. DAVEY, A.G. (1998): *National System Planning for Protected Areas*. IUCN, Gland, Switzerland, 71 pp. Dostupný z www: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/PAG-001.pdf>.
20. DHV CR (1996): *Vyhodnocení ekonomických dopadů existence chráněných krajinných oblastí a národních parků ve vztahu k prosperitě dotčených regionů*. Výzkumný projekt. Řeš. Gill, R., DHV CR, 7 sv. (10, 122, 25, 21, 207, 9, 43 s.).
21. DRAHNÝ, R. (2007): *Krkonošský národní park*. Ochrana přírody. roč. 62, č. 2, s. 2-5. Dostupný z www: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/res/data/003/000494.pdf>.
22. DVOŘÁKOVÁ, L. (2009): *Národní park České Švýcarsko – vybrané aspekty ve vztahu k exploataci turistikou*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 104 s.
23. DYKOVÁ, I. (2004): *Návštěvnost přírodního parku Modřanská rokle-Cholupice*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 62 s.
24. EAGLES, P.F.J., McCOOL, S.F. & HAYNES, CH.D. (2002): *Sustainable Tourism in Protected Areas. Guidelines for Planning and Management*. IUCN, Gland, Switzerland, 183 pp.
25. EUROPARC FEDERATION (2009): *Joining Forces*. EUROPARC Federation, Grafenau, 16 pp. Dostupný z www: <http://www.european-charter.org/download/13>
26. EUROPARC (2010): <http://www.europarc2007.org/index.php> - konference EUROPARC 2007, cit. 12. 4. 2010.
27. EUROPEAN CHARTER (2010): <http://www.european-charter.org> - *European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas*, cit. 24. 2. 2010.
28. FLOUSEK, J., HARTMANOVÁ, O., ŠTURSA, J., POTOCKI, J. et al. (2007): *Krkonoše. Příroda, historie, život*. Nakl. Miloš Uhlíř – Baset, Praha, 864 s.
29. FLOUSKOVÁ, Z. et al. (2009): *Apartmány ano či ne? Náš kraj o. s., Jilemnice*, 44 s.
30. FNNPE (1993): *Loving Them to Death? Sustainable Tourism in Europe's Nature and National Parks*. FNNPE, Grafenau, 96 pp.
31. GÖSSLING, S. (2002): *Global Environmental Consequences of Tourism*. Global Environmental Change. no. 12, pp. 283-302.
32. HADAČ, E., MOLDAN, B. & STOKLASA, J. (1983): *Ohrožená příroda*. Horizont, Praha, 275 s.
33. HESKOVÁ, M. et al. (2006): *Cestovní ruch pro vyšší odborné a vysoké školy*. Fortuna, Praha, 222 s.
34. HOCKINGS, M. et al. (2006): *Evaluating Effectiveness: A Framework for Assessing Management Effectiveness of Protected Areas*. 2nd edition, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 105 pp.
35. HOUDEK, K. (2004): *Výsledky ověřování počtu návštěvníků ve vybraných střediscích cestovního ruchu krkonošského národního parku na základě spotřeby pitné vody a reflexe získaných poznatků do strategie rozvoje infrastruktury jednotlivých středisek*. Opera Corcontica. roč. 41, s. 484-489. Dostupný z www: http://www.knap.cz/index.php?option=com_wrapper&Itemid=68
36. HOUDEK, K. (2005): *Návrh managementu ekologicky šetrného cestovního ruchu v zájmu Biosférické rezervace Krkonoše ČR*. Závěrečná zpráva. Česká zemědělská univerzita. Praha, 134 s.

37. CHALOUPSKÝ, J. et al. (1989): *Geologie Krkonoš a Jizerských hor*. Academia. Praha, 288 s.
38. IUCN (1994): *Guidelines for Protected Area Management Categories*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 83 pp.
39. IUCN (2010): <http://iucn.org/> - *International Union for Conservation of Nature*, cit. 29. 1. 2010.
40. IUCN, UNEP (United Nations Environment Programme), WWF (World Wildlife Fund) (1991): *Caring for the Earth. A Strategy for Sustainable Living*. Gland, Switzerland, IUCN, 228 pp. Dostupný z www: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/CFE-003.pdf>
41. JENÍK, J. et al. (1996): *Biosférické rezervace České republiky*. Empora, Praha, 160 s.
42. JOVICIC, D. & DRAGIN, A. (2008): *The Assessment of Carrying Capacity. A Crucial Tool for Managing Tourism Effects in Tourist Destinations*. Turizam. vol. 12, pp. 4-11.
43. KASALOVÁ, H. (1980): *Veřejnost a horská rekreace I*. Ústav pro výzkum kultury, Praha, 168 s.
44. KRKONOŠE (2010): <http://www.hory-krkonose.cz/clanek/533/> - *Informační zdroj o Krkonoších*, cit. 8. 5. 2010.
45. KRNAP (2003): *Ročenka Správy KRNAP 2002*. Správa KRNAP, Vrchlabí, 151 s.
46. KRNAP (2009): *Ročenka Správy KRNAP 2008*. Správa KRNAP, Vrchlabí, 138 s. Dostupný z www: <http://www.krnep.cz/files/publikace/rocenka/2008.pdf>
47. KUBÁTOVÁ, M. (1986): *Všechny brány Krkonoš*. Severočeské nakladatelství, Liberec, 186 s.
48. KUN, Z. & DONK, VAN DER M. (2006): *The Pan Parks Sustainable Tourism Strategy as a Tool for Nature-Based Tourism Development in and around Protected Areas*. Ed. Siegrist, D., Clivaz, C., Hunziker, M. & Iten, S. et al., University of Applied Sciences Rapperswil, Switzerland, 511 pp.
49. KUŠOVÁ, D., TĚŠITEL, J., MATĚJKA, K. & BARTOŠ, M. (2007): *Biosphere Reserves—An Attempt to Form Sustainable Landscapes. A Case Study of Three Biosphere Reserves in the Czech Republic*. Landscape and Urban Planning. no. 84, pp. 38-51.
50. LOKVENC, T. (1960): *Krkonošské hřeben*y. Krajský dům osvěty, Hradec Králové, 165 s.
51. MACHOVÁ, H. (2005): *Vybrané indikátory udržitelného rozvoje a management ochrany přírody v Krkonošském národním parku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 74 s.
52. MANAGEMENT ZCHÚ (2010): <http://www.management-chu.cz/Profily-NP/monitoring/> - *Indikátorový systém národních parků*, cit. 19. 4. 2010.
53. MAPA (2009): *Špindlerův Mlýn*. Geodézie ČS a.s., 1:14 000
54. MÍCHAL, I. (2000): *Poslání národních parků a rekreace*. Opera Corcontica. vol. 37, pp. 639-641.
55. MONZ, CH.A. et al. (2010): *Sustaining Visitor Use in Protected Areas. Future Opportunities in Recreation Ecology Research Based on the USA Experience*. Environmental Management. no. 45, pp. 551-562.
56. NAUTIYAL, S. & KAECHHELE, H. (2009): *Natural Resource Management in a Protected Area of the Indian Himalayas: a Modeling Approach for Anthropogenic Interactions on Ecosystem*. Environmental Monitoring Assessment. no. 153, pp. 253-271.
57. NEGI, CH.S. & NAUTIYAL, S. (2003): *Indigenous Peoples, Biological Diversity and Protected Areas Management – Policy Framework Towards Resolving Conflicts*. International Journal of Sustainable Development and World Ecology. vol.10, 169-179pp.
58. NEWSOME, D., MOORE, S.A. & DOWLING, R.K. (2002): *Natural Area Tourism: Ecology, Impacts, and Management*. Channel View Publication. Clevedon, UK, 304 pp.
59. NP ŠUMAVA (2010a): <http://www.npsumava.cz/1081/sekce/pruvodci-divocinou/> - *Národní park Šumava – poplatky*, cit. 4. 4. 2010.

60. NP ŠUMAVA (2010b): <http://www.npsumava.cz/gallery/1/573-busy09.pdf> – *Národní park Šumava – Zelené autobusy*, cit. 4. 4. 2010.
61. OSN (2010): <http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?i=118> - *Organizace spojených národů*, cit. 3. 3. 2010.
62. PAN PARKS (2010a): http://www.panparks.org/about_us/what_we_do – *Protected Area Networks Parks*, cit. 13. 4. 2010.
63. PAN Parks (2010b): http://www.panparks.org/about_us/partners – *Protected Area Networks Parks*, cit. 13. 4. 2010.
64. PÁSKOVÁ, M. & ZELENKA, J. (2002): *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha, 448 s.
65. PÁSKOVÁ, M. (2009): *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, Fakulta informatiky a managementu, 298 s.
66. PIVNIČKA, K., HABĚTÍN, V. & PIVNIČKOVÁ, M. (1988): *Ochrana přírody*. SPN, Praha, 264 s.
67. PUHAKKA, R., SARKKI, S., COTTRELL, S. & SIIKAMÄKI, P. (2009): *Local Discourses and International Initiatives: Sociocultural Sustainability of Tourism in Oulanka National Park, Finland*. *Journal of Sustainable Tourism*. vol. 17, no. 5, pp. 529-549.
68. ROSS, H. et al. (2009): *Co-Management and Indigenous protected areas in Australia: Achievements and Ways Forward*. *Australasian Journal of Environmental Management*. vol. 16, pp. 242–252.
69. SANDWICH, T., SHINE, C., HAMILTON, L. & SHEPPARD, D. (2001): *Transboundary Protected Areas for Peace and Co-Operation*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, 111 pp.
70. SAUTTER, E.T. & LEISEN, B. (1999): *Managing Stakeholders: A Tourism Planning Model*. *Annals of Tourism Research*. vol. 26, no. 2, pp. 312-328.
71. SPITERI, A. & NEPAL, S.K. (2008): *Evaluating Local Benefits from Conservation in Nepal's Annapurna Conservation Area*. *Environmental Management*. vol. 42, pp. 391-401.
72. STAŇKOVÁ, J. (2006): *Vybrané aspekty turistiky a udržitelného rozvoje v Národním parku Šumava a v Národním parku Podyjí z pohledu tří skupin respondentů*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 131 s.
73. SÝKORA, B. et al. (1983): *Krkonošský národní park*. Správa KRNAP, Praha, 280 s.
74. ŠPINDLERŮV MLÝN (2009): <http://www.spindleruv-mlyn.com/cz/spindleruv-mlyn/historie/> - *Historie Špindlerova Mlýna*, cit. 2. 7. 2009
75. ŠTURSA, J. & DVORÁK, J. (2009): *Atlas krkonošských rostlin*. Karmášek. České Budějovice, 329 s.
76. ŠTURSA, J. (1977): *Člověk a horská příroda ve XX. století*. Sborník referátů z vědecké pracovní konference. Správa KRNAP, Vrchlabí, 246 s.
77. Tancošová, Z. (2001): *Vybrané aspekty ochrannářského managementu a rozvoje obcí a jejich hodnocení místními obyvateli v Národním parku Šumava a v Krkonošském národním parku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 199s.
78. TÖRN, A. et al (2009): *Comparing the Impact of Hiking, Skiing and Horse Riding on Trail and Vegetation in Different Type of Forest*. *Journal of Environmental Management*. no. 90, pp. 1427-1434.
79. TÖRN, A. et al. (2008): *Local People, Nature Conservation, and Tourism in Northeastern Finland*. *Ecology nad Society*. vol. 13, no. 8. Dostupný z [www: http://www.ecologyandsociety.org/vol13/iss1/art8/](http://www.ecologyandsociety.org/vol13/iss1/art8/)
80. TŘEBICKÝ, V. (1997): *Rekreační aspekty udržitelného rozvoje Krkonošského národního parku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 74 s.

81. TŘEBICKÝ, V. (2005): *Analyza turismu přírodního typu v Národním parku Šumava*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Ústav pro životní prostředí, Praha, 128 s.
82. UDDHAMMAR, E. (2006): *Development, Conservation and Tourism: Conflict or Symbiosis?* Review of International Political Economy. vol. 13, no. 4, pp. 656-678.
83. UN – WTO (2009): www.unwto.org – *World Tourism Organisation*, cit. 24. 10. 2009.
84. UNESCO (2010): http://portal.unesco.org/science/en/ev.php-URL_ID=4801&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html – *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, cit. 3. 3. 2010.
85. WEAVER, D.B. (1998): *Ecotourism in the Less Developed World*. CAB International, Oxon, UK, 253 pp.
86. WENJUN, L. (2006): *Community Decisionmaking. Participation in Development*. Annals of Tourism Research. vol. 33, no. 1, pp. 132-143.
87. ZÁKON Č. 114/1992, Sb. (2010): <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/701?number1=114%2F1992&number2=&name=&text> - *Zákon č. 114/1992 Sb., O ochraně přírody a krajiny*, cit. 18. 1. 2010.

Seznam příloh *(List of Attachments)*

	Str.
Obr. 1: Dotazník: Anketa Krkonoše 2009	42
Obr. 2: Počet obyvatel Špindlerova Mlýna v letech 1991 – 2008	48
Obr. 3: Zastoupení věkových skupin respondentů Špindlerova Mlýna	48
Obr. 4: Sociální zařazení respondentů Špindlerova Mlýna	49
Obr. 5: Stav životního prostředí podle respondentů Špindlerova Mlýna	50
Obr. 6: Povědomí respondentů Špindlerova Mlýna o ekologickém problému	51
Obr. 7: Preferovaná regulace vstupu do nejohroženějších částí přírody v Krkonošském národním parku podle respondentů Špindlerova Mlýna	53
Obr. 8: Velkoplošně zvláště chráněná území České republiky	54
Obr. 9: Zonace Krkonošského národního parku	54
Obr. 10: Mapa Špindlerova Mlýna	55
Obr. 11: Centrální část Špindlerova Mlýna	56
Obr. 12: Špindlerův Mlýn – Bedřichov	56
Obr. 13: Špindlerův Mlýn – Svatý Petr	56
Obr. 14: Špindlerův Mlýn – Labská	56
Obr. 15: Apartmánový dům Michael ve Špindlerově Mlýně	57
Obr. 16: Apartmánový dům Dalibor I. ve Špindlerově Mlýně	57
Obr. 17: Apartmánové domy na Horních Mísečkách	57
Obr. 18: Apartmánové domy v Peci pod Sněžkou	57
Tab. 1: Mezinárodní kategorizace chráněných území podle IUCN	46
Tab. 2: Deset základních pravidel doporučených Evropskou chartou pro udržitelný turismus v chráněných oblastech Evropy a příklady jejich použití	47
Tab. 3: Zastoupení věkových skupin respondentů Špindlerova Mlýna	48
Tab. 4: Sociální zařazení respondentů Špindlerova Mlýna	49
Tab. 5: Stav životního prostředí podle respondentů Špindlerova Mlýna	50
Tab. 6: Povědomí respondentů Špindlerova Mlýna o ekologickém problému	51
Tab. 7: Konkrétní ekologický problém uváděný respondenty Špindlerova Mlýna v roce 2009	52
Tab. 8: Preferovaná regulace vstupu podle respondentů Špindlerova Mlýna do nejohroženějších částí přírody v Krkonošském národním parku	53

PŘÍLOHY

(Attachments)

DATUM.....
OBEC.....

ANKETA KRKONOŠE 2009

Vážená paní, vážený pane. Hledáme rovnováhu mezi zájmy ohrožené přírody a potřebami veřejnosti. Proto jsme si dovolili Vás oslovit a požádat o vyplnění přiloženého dotazníku. Nezávislým zpracovatelem průzkumu je Ústav pro životní prostředí ČR PŘF Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR.. Získané informace budou využity orgány státní správy při koncepci udržitelného rozvoje oblasti, ve které žijete. Předem Vám děkujeme za spolupráci, objektivitu a laskavé pochopení.

SOCIODEMOGRAFICKÝ BLOK

1. Věk

1 15-17 2 18-24 3 25-39 4 40-59 5 60 a více

2. Pohlaví

1 muž 2 žena

3. Povolání a sociální zařazení

Sociální zařazení

1 student 2 duševně pracující 3 manuálně pracující 4 manager, majitel, soukromý podnikatel
 5 žena (muž) v domácnosti 6 důchodce 7 nezaměstnaný

Zaměstnání

1 státní sektor (školství, zdravotnictví, apod.) 2 soukromý sektor → sídlo firmy:.....

Hlavní zaměstnání (obor): **Vedlejší zaměstnání:**

Zaměstnání před r. 2004:

4. Vzdělání

1 základní 2 vyučen 3 střední 4 vyšší střední (nástavba) 5 vysokoškolské

5. Místní příslušnost

1 místní obyvatel 2 chalupář 3 obyvatel apartmánu 4 ostatní

↓ ↓ ↓
Odhadněte prosím průměrnou délku pobytu za rok.....

Bydlíte v Krkonoších již od narození?

1 ano

2 ne → Bydlím zde od roku

→ Dříve jsem bydlel (uved'te, prosím, název obce a okres):

Do této oblasti mě přivedla:

1 Touha bydlet v přírodním prostředí.

2 Přiženil, provdala jsem se sem.

3 Zdědil (koupil) jsem zde dům.

4 Možnost soukromého podnikání.

5 Jiný důvod. *Chcete-li, uveďte jaký:*.....

Bydleli zde již Vaši předkové?

1 ano

→ 3 rodiče

4 prarodiče

5 jiní předkové

2 ne

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A PŘÍRODA V NP KRKONOŠE

6. Cítíte se v Krkonoších doma?

1 určitě ano 2 spíše ano 3 spíše ne 4 určitě ne 5 nevím

7. Kdybyste měl(a) možnost, odstěhoval(a) byste se z Krkonoš jinam?

1 ano, ráda 2 spíše ano 3 spíše ne 4 určitě ne 5 jinde bych nemohl(a) žít 6 nevím

8. Existenci NP Krkonoše (dále jen NP Krkonoše) v současnosti hodnotíte:

¹ pozitivně ² spíše pozitivně ³ spíše negativně ⁴ negativně ⁵ nevím

V minulosti (zhruba do r. 2004) jste existenci NP Krkonoše hodnotil(a):

¹ pozitivně ² spíše pozitivně ³ spíše negativně ⁴ negativně ⁵ nevím

9. Stav životního prostředí v NP se podle Vás v posledních letech (zhruba od r. 2004):

¹ zlepšil ² nezměnil ³ zhoršil ⁴ nevím

10. Víte o nějakém konkrétním ekologickém problému v NP Krkonoše?

¹ ano → Uveďte, prosím, stručně o kterém (o kterých):

² ne

11. Který z dále uvedených problémů je podle Vás v NP nutno řešit přednostně (křížek) a kterému z nich přikládáte nejmenší pozornost (kroužek):

¹ otázka kvality vod ² otázka kvality ovzduší ³ otázka odpadů ⁴ úbytek vzácných druhů
⁵ živelná turistika ⁶ stav lesů ⁷ dopravní vybavenost
⁸ rozvoj infrastruktury, občanská vybavenost ⁹ jiný problém (jaký)

12. Která z uvedených rekreačních aktivit škodí přírodě v NP nejvíce (křížek) a která nejméně (kroužek):

¹ pěší turistika ² cykloturistika ³ motorismus ⁴ běžecké lyžování
⁵ sjezdové lyžování ⁶ sněžné skútry ⁷ chalupaření ⁸ tramping
⁹ sportovní aktivity ve střediscích ¹⁰ sběr hub a lesních plodů ¹¹ jiná aktivita (jaká)

13. Myslíte si, že současný režim ochrany přírody v NP Krkonoše je:

¹ příliš přísný ² spíše přísný ³ vyhovující ⁴ spíše mírný ⁵ příliš mírný ⁶ nevím
→ Uveďte, prosím, v čem je podle Vás přísný či mírný:

14. Návštěvní řád NP Krkonoše hodnotíte jako:

¹ příliš přísný ² spíše přísný ³ optimální ⁴ spíše mírný ⁵ příliš mírný
⁶ nevím, nemám názor ⁷ neznám návštěvní řád

→ Uveďte, prosím, v čem je podle Vás návštěvní řád přísný či mírný:

15. Domníváte se, že vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP má být:

¹ zcela vyloučen ² spíše vyloučen ³ spíše umožněn ⁴ možný bez omezení

V případě regulovaného vstupu turistů do takovýchto přírodních míst byste preferoval(a):

¹ časové omezení vstupu ² zavedení poplatků (vstupného) ³ vstup s kvalifikovaným průvodcem
⁴ jiný způsob regulace → Můžete specifikovat?

Pokud by měl být vstup turistů do takových míst zpoplatněn, jaké jednorázové vstupné na osobu byste navrhoval/a zavést?

¹ do 20 Kč ² do 50 Kč ³ do 100 Kč ⁴ do 200 Kč ⁵ do 500 Kč ⁶ do 1000 Kč ⁷ nad 1000 Kč ⁸ jiný návrh:

Pokud by měl být podobně zpoplatněn vstup pro místní obyvatele, jaké vstupné na osobu byste navrhoval/a zavést?

¹ do 20 Kč ² do 50 Kč ³ do 100 Kč ⁴ do 200 Kč ⁵ do 500 Kč ⁶ do 1000 Kč ⁷ nad 1000 Kč ⁸ jiný návrh:

16. Víte o existenci programů zaměřených na ochranu a tvorbu krajiny, které jsou realizovány nebo spolurealizovány ministerstvem životního prostředí (např. program Obnova venkova, Program péče o krajinu, Územní systém ekologické stability)?

¹ ano ² ne

Podílíte se nějakým způsobem na některém z nich? Uveďte, prosím, jakým:

18. Uved'te prosím, jak jste spokojen(a) s činností Správy NP Krkonoše jako:

	úřadu	organizace pečující o přírodní hodnoty v NP	kulturně-výchovné instituce
spokojen(a)	1 ☐	1 ☐	1 ☐
spíše spokojen(a)	2 ☐	2 ☐	2 ☐
spíše nespokojen(a)	3 ☐	3 ☐	3 ☐
nespokojen(a)	4 ☐	4 ☐	4 ☐
nevím	5 ☐	5 ☐	5 ☐

Uved'te, prosím, jaké jsou důvody Vaší spokojenosti či nespokojenosti:

TURISMUS, REKREACE A UDRŽITELNÝ ROZVOJ OBLASTI NP KRKONOŠE**19. Nabídku pracovních příležitostí na území NP a v jeho zázemí hodnotíte jako:**

1 velmi dobrou 2 spíše dobrou 3 spíše nedostatečnou 4 velmi nedostatečnou 5 nevím

20. Přinesla podle Vás v posledních letech (zhruba od r. 2004) existence NP Krkonoše do této oblasti nové pracovní příležitosti?

1 ano, počet pracovních příležitostí se zvýšil 2 existence NP neměla na počet pracovních míst vliv
3 ne, kvůli existenci NP se počet pracovních příležitostí snížil 4 nevím

21. Máte nějaký ekonomický přínos z cestovního ruchu v NP Krkonoše?

1 ano, pracuji ve službách vázaných na cestovní ruch (pensiony, restaurace, apod.)
2 ano, ale v oblasti cestovního ruchu nejsem zaměstnán(a)
(např. vlastníte pension, ale pracujete jako úředník)
3 ne, z cestovního ruchu nemám žádný ekonomický přínos

22. Uved'te, prosím, v čem je podle Vás prostředí v NP pro turisty atraktivní?

.....

23. Počet návštěvníků v současné době v NP Krkonoše:

1 silně vzrůstá 2 poněkud vzrůstá 3 stagnuje 4 poněkud klesá 5 nevím

24. Jak Vy osobně vnímáte intenzitu turistického ruchu na území NP?

	velmi mne ruší	ruší mne	nevadí mi	mohla by i vzrůst
a) na turistických cestách	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
b) v okolí mého bydliště	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐

Který z projevů turismu je podle Vás v NP Krkonoše nejvíce rušivý:

1 počet rekreantů 2 nekázeň a živelnost turistů 3 automobilismus 4 hlučnost
5 nepořádek (odpadky apod.) 6 jiný důvod → *Můžete specifikovat?*

25. Stávající úroveň komunikace mezi Správou NP Krkonoše a Vaší obce hodnotíte jako:

1 vyhovující 2 nevyhovující 3 nevím

V čem navrhuje zlepšení?

26. Skýtá existence KRNAP nějaké možnosti pro Váš život v této oblasti?

1 ano → Uved'te, prosím, jaké:

2 ne → Uved'te, prosím, z jakého důvodu:

27. Skýtá existence KRNAP nějaké možnosti pro rozvoj Vaší obce?

1 ano → Uved'te, prosím, jaké:

2 ne → Uved'te, prosím, z jakého důvodu:

17. Ovlivňuje Vás v běžném životě existence NP?

1 určitě ano 2 spíše ano 3 spíše ne 4 určitě ne 5 nevím

Toto ovlivnění hodnotíte:

1 velmi pozitivně 2 spíše pozitivně 3 spíše negativně 4 velmi negativně 5 nevím

28. Přítomnost turistů zdejší životní náklady (např. vysoké ceny v obchodech apod.) oproti jiným regionům v ČR:

- ¹ jednoznačně zvyšuje ² spíše zvyšuje ³ spíše snižuje
⁴ jednoznačně snižuje ⁵ nemá na ně vliv

„POHLED DO BUDOUCNOSTI...“

29. Uved'te, prosím, do jaké míry souhlasíte či nesouhlasíte s následujícími tvrzeními:

„Rozvoj Špindlerova Mlýna by měl probíhat spíše extenzivně (např. další zábory půdy, výstavba nových objektů, komunikací „na zelené louce“,...)“

- ¹ souhlasím ² spíše souhlasím ³ spíše nesouhlasím ⁴ nesouhlasím ⁵ nevím, nemám názor

„Rozvoj Špindlerova Mlýna by měl probíhat spíše intenzivní cestou (např. modernizace stávajících zařízení, zvyšování kvality služeb,...)“

- ¹ souhlasím ² spíše souhlasím ³ spíše nesouhlasím ⁴ nesouhlasím ⁵ nevím, nemám názor

30. Stávající výstavbu nových sportovních center, ubytovacích zařízení, parkovišť a s nimi souvisejících zařízení (jako např. na Horních Mísečkách nebo v Peci pod Sněžkou) hodnotíte:

	pozitivně	spíše pozitivně	spíše negativně	negativně	nevím
a) z hlediska ovlivnění krkonošské přírody	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐
b) z hlediska rozvoje Špindlerova Mlýna	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐
c) z Vašeho osobního pohledu	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐

31. Jak hodnotíte možnost případných budoucích realizací významných sportovních projektů v bezprostředním zázemí Špindlerova Mlýna (např. Světové poháry ve sjezdovém lyžování)?

	pozitivně	spíše pozitivně	spíše negativně	negativně	nevím
a) z hlediska ovlivnění krkonošské přírody	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐
b) z hlediska rozvoje Špindlerova Mlýna	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐
c) z Vašeho osobního pohledu	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐

32. Před pěti lety byl zahájen provoz autobusové linky mezi krkonošskými středisky („cyklobus“). Jak tento projekt hodnotíte?

	pozitivně	spíše pozitivně	spíše negativně	negativně	nevím
a) z hlediska ovlivnění krkonošské přírody	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐
b) z hlediska rozvoje Špindlerova Mlýna	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐
c) z Vašeho osobního pohledu	¹ ☐	² ☐	³ ☐	⁴ ☐	⁵ ☐

Využil(a) jste již služby této linky? ¹ ano → ³ jednou ⁴ opakovaně
² ne

Využijete (ještě) služby „cyklobusu“ v tomto roce? ¹ ano ² ne

Autoři dotazníku Vám děkují za ochotu a čas, který jste věnoval/a jeho vyplnění. Máte-li další návrhy, připomínky či doporučení k tématu, sdělte nám je, prosím:

.....

 ☺

Tab. 1:Mezinárodní kategorizace chráněných území podle IUCN (kompilace *Davey, 1998; Sandwich et al., 2001*).

<i>kategorie IUCN</i>	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI
<i>chráněné území</i>	Přísná přírodní rezervace	Přírodní rezervace ("divočina")	Národní park	Přírodní památka	Území ochrany stanovišť/druhů	Chráněná krajinná oblast/mořské pobřeží	Území ochrany přírodních zdrojů
<i>management</i>							
vědecký výzkum	1	3	2	2	2	2	3
ochrana přírody	2	1	2	3	3	x	2
zachování druhové a genetické rozmanitosti	1	2	1	1	1	2	1
ochrana významných přírodních a kulturních prvků	2	1	1	x	1	2	1
zachování složek životního prostředí	x	x	2	1	3	1	3
cestovní ruch a rekreace	x	2	1	1	3	1	3
vzdělávání	x	x	2	2	2	2	3
udržitelné využívání přírodních zdrojů	x	3	3	x	2	2	1
podpora místní kultury a tradic	x	x	x	x	x	1	2
příklady chráněných území v ČR			NP Podyjí, Šumava, České Švýcarsko		PR Meandry Lužnice, PR Horní Lužnice	NP Krkonoše, CHKO Pálava, Třeboňsko, Šumava, Blanský les, Labské Pískovce, Lužické hory, Broumovsko, Orlické hory, Beskydy, Jizerské hory, Bílé Karpaty	

1 = prvořadý plán

2 = druhořadý plán

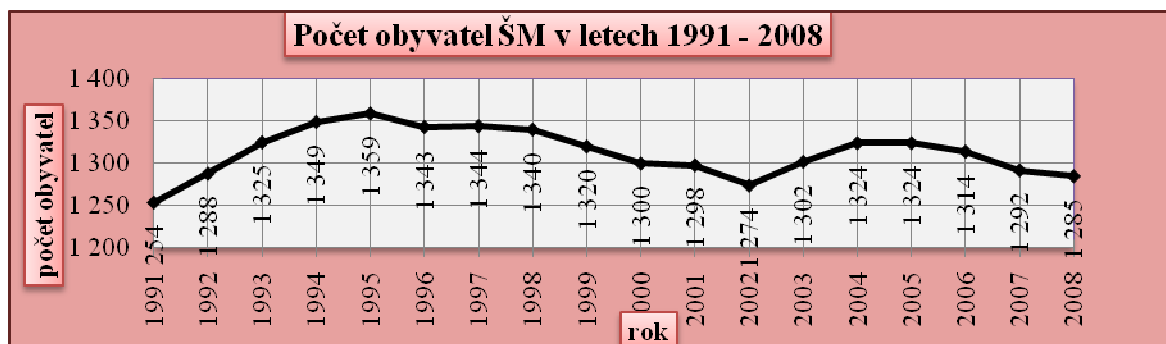
3 = vhodný plán

x = nevhodný plán

Tab. 2:

Deset základních pravidel, která doporučuje Evropská charta pro udržitelný turismus v chráněných oblastech Evropy a příklady jejich použití v některých chráněných územích (EUROPARC Federation, 2009, upraveno).

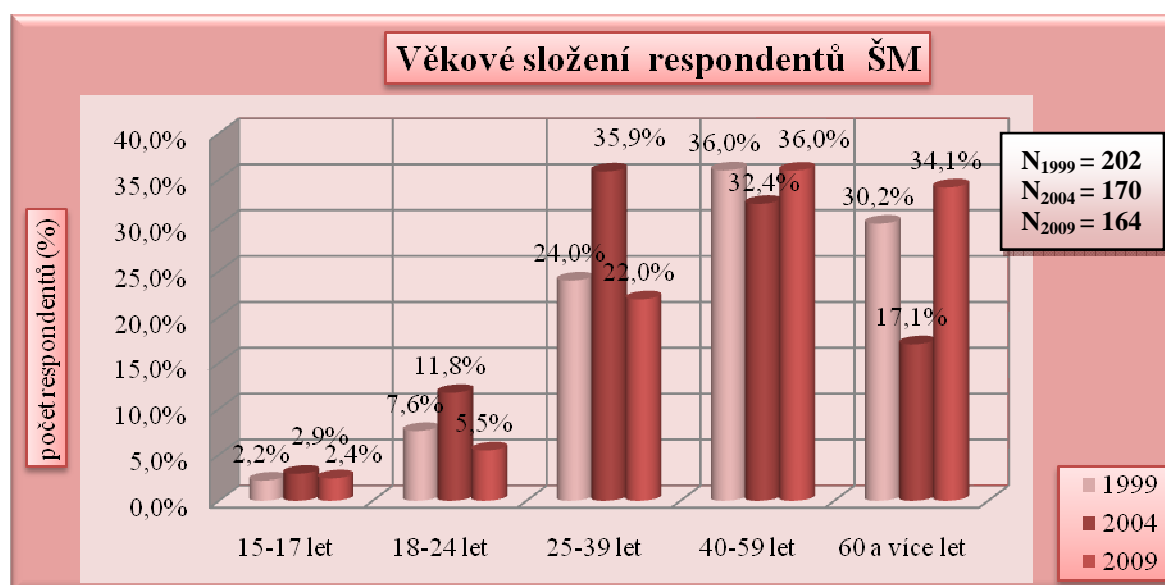
1) Řídit a udržitelně rozvíjet veškeré turistické aktivity uvnitř i vně chráněných území.
2) Navrhovat a zavádět udržitelný turismus.
3) Chránit a zvyšovat přírodní a kulturní dědictví prostřednictvím turismu.
<i>Př.: NP Steinhuder Meer v Německu zavedl do vybraných oblastí „pozorovací“ chodníčky vedoucí skrz močály pro sledování rozmanitých ptačích druhů a jiných přírodních hodnot.</i>
4) Poskytovat návštěvníkům nejlepší dojem z CHÚ.
<i>Př.: Pořádání festivalů zaměřených na přírodní a kulturní hodnoty ve Forest of Bowland ve Velké Británii.</i>
5) Efektivně uskutečňovat komunikaci mezi návštěvníky, podnikateli a místními obyvateli.
<i>Př.: Forest of Bowland ve Velké Británii využívá ke komunikaci návštěvnických průzkumů, veřejných konferencí, jiných diskuzních shromáždění nebo přímých i telefonických rozhovorů. Př.: Standardizované dotazníky jsou používány také v chráněném území Alpi Marittime v Itálii a NP Doñana ve Španělsku. Cílem je získat profil návštěvníků, zjistit jejich potřeby, požadavky a spokojenost s nabízenými službami.</i>
6) Podporovat typické místní produkty, které umožní návštěvníkům lepší sociokulturní vnímání daného území.
<i>Př.: V německém NP Pfälzerwald se místní výroba soustřeďuje na požadavky návštěvníků a zároveň na prožitek z přírody. Typické gastronomické speciality a architektura plánují v budoucnu zavést do místních restaurací a ubytování.</i>
7) Zvyšovat vzdělanost a podporovat udržitelné vnímání chráněného území všemi účastníky turismu.
<i>Př.: Ve finském Syöte nabízejí speciální výukové programy zaměřené na ekologické, kulturní a ekonomické aspekty v oblasti. Př.: Zvyšování vzdělanosti v NP Doñana je zajišťováno školícími programy experty z různých institucí. Součástí programů je veřejný a environmentální management, představení flóry a fauny v NP, odborná procházka po NP a výzkum a péče o postižené oblasti.</i>
8) Zajistit podporu turismu, ale neomezovat tím kvalitu života místních obyvatel.
<i>Př.: Vzhledem ke své poloze a nízkému pracovnímu uplatnění bývá velkým problémem všech chráněných území stěhování mladých lidí za prací. V NP Cairngorms ve Velké Británii se snaží o udržení svých místních obyvatel nabízením instruktorských kurzů pro různé sportovní aktivity.</i>
9) Příjmy z turismu zajistit pro místní ekonomiku ať již typickými produkty nebo sezónním zaměstnáváním místních obyvatel a propagačními materiály území.
10) Sledovat a ovlivňovat tok návštěvníků a zamezovat negativním dopadům.
<i>Př.: Ocenění „National Park Friendly“ získal NP Harz v Německu, který se na svém území soustřeďuje na čtyři cíle: prožitek z přírody, energie a klima, udržitelná doprava a místní výrobky. Př.: Chráněné území Delta de L'Ebre ve Španělsku se zaměřuje na monitoring a zavedení limitů únosné kapacity území. Př.: Významnou součástí udržitelného turismu je i pozornost věnovaná klimatickým změnám. V německém přírodním parku Frankenwald využívají o víkendech a o prázdninách na vybraných trasách cyklobus.</i>

Obr. 2:
Počet obyvatel Špindlerova Mlýna v letech 1991 – 2008 (ČSÚ, 2010).

Tab. 3:
Zastoupení věkových skupin respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař et al., 1999; Čihař et al., 2004; Čihař et al., 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Věkové skupiny			
	Počet respondentů 1999 (%)	Počet respondentů 2004 (%)	Počet respondentů 2009 (%)
15-17 let	2,2%	2,9%	2,4%
18-24 let	7,6%	11,8%	5,5%
25-39 let	24,0%	35,9%	22,0%
40-59 let	36,0%	32,4%	36,0%
60 a více let	30,2%	17,1%	34,1%

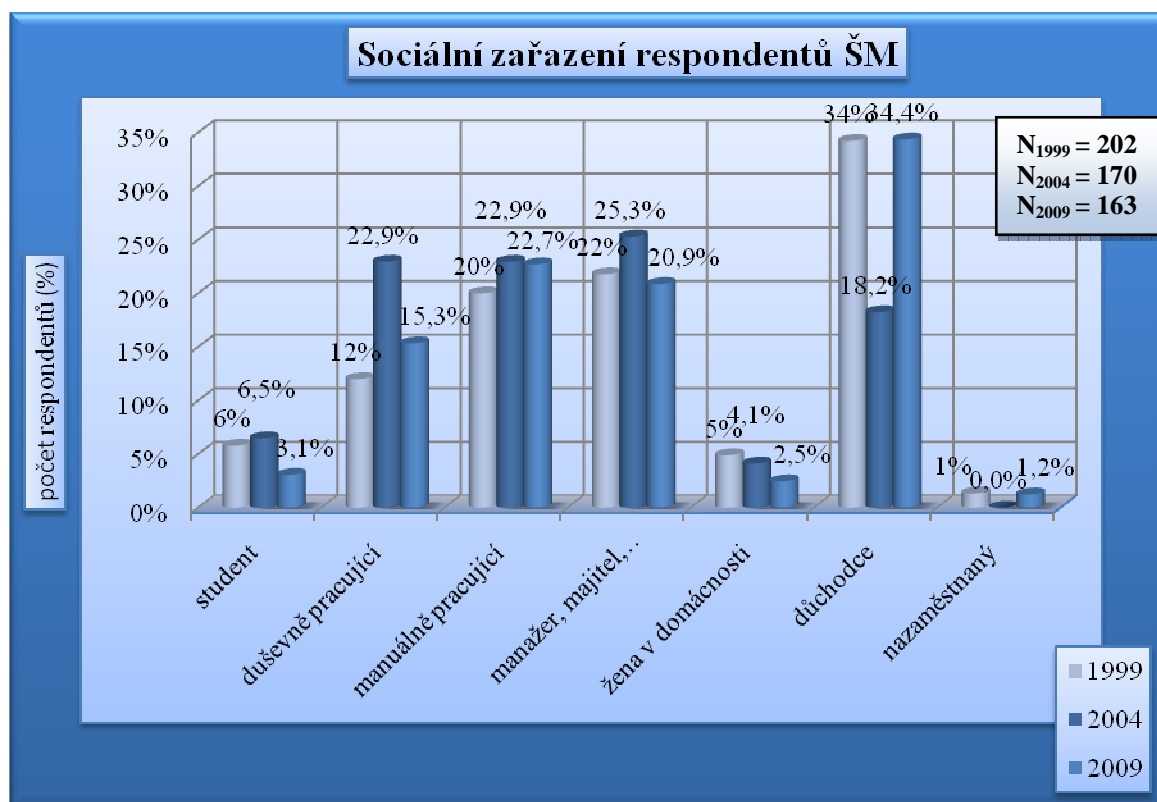

Obr. 3:
Zastoupení věkových skupin respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař et al., 1999; Čihař et al., 2004; Čihař et al., 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Tab. 4:

Sociální zařazení respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař et al., 1999; Čihař et al., 2004; Čihař et al., 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Sociální zařazení			
	Počet respondentů 1999 (%)	Počet respondentů 2004 (%)	Počet respondentů 2009 (%)
student	5,8%	6,5%	3,1%
duševně pracující	12,0%	22,9%	15,3%
manuálně pracující	20,0%	22,9%	22,7%
manager, majitel, soukromý podnikatel	21,8%	25,3%	20,9%
žena v domácnosti	4,9%	4,1%	2,5%
důchodce	34,2%	18,2%	34,4%
nezaměstnaný	1,3%	0,0%	1,2%

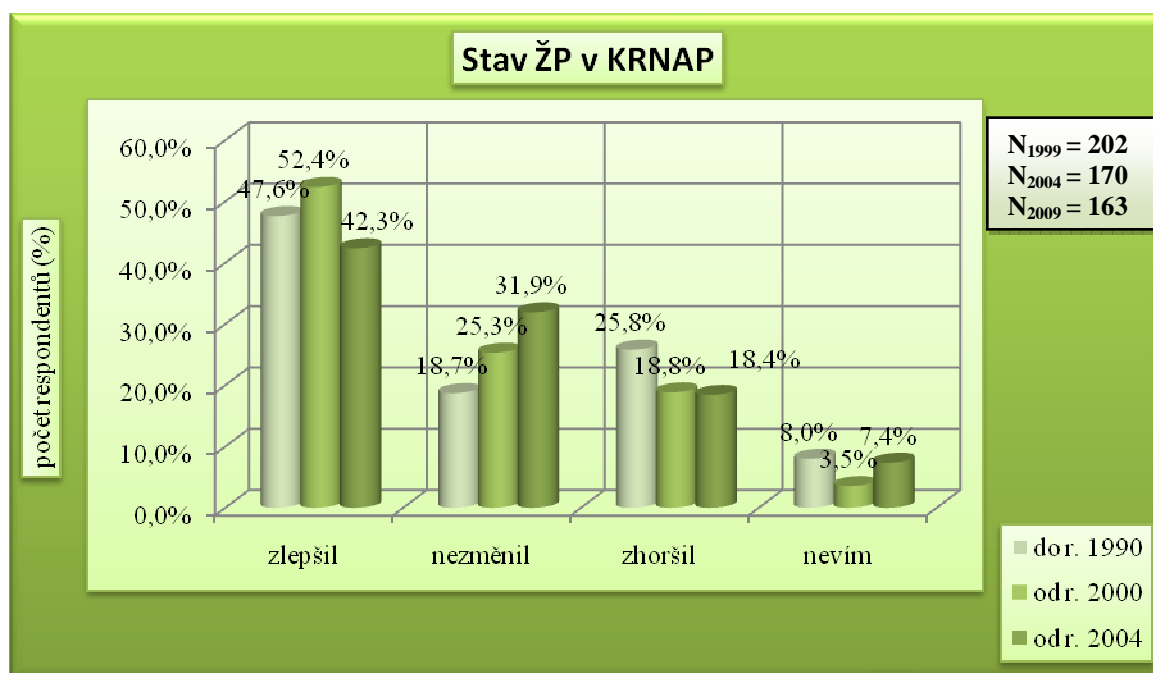
Obr. 4:

Sociální zařazení respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař et al., 1999; Čihař et al., 2004; Čihař et al., 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Tab. 5:

Stav životního prostředí podle respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař *et al.*, 1999; Čihař *et al.*, 2004; Čihař *et al.*, 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Stav ŽP se podle Vás v posledních letech:			
	Počet respondentů 1999 (%)	Počet respondentů 2004 (%)	Počet respondentů 2009 (%)
zlepšil	47,6%	52,4%	42,3%
nezměnil	18,7%	25,3%	31,9%
zhoršil	25,8%	18,8%	18,4%
nevím	8,0%	3,5%	7,4%

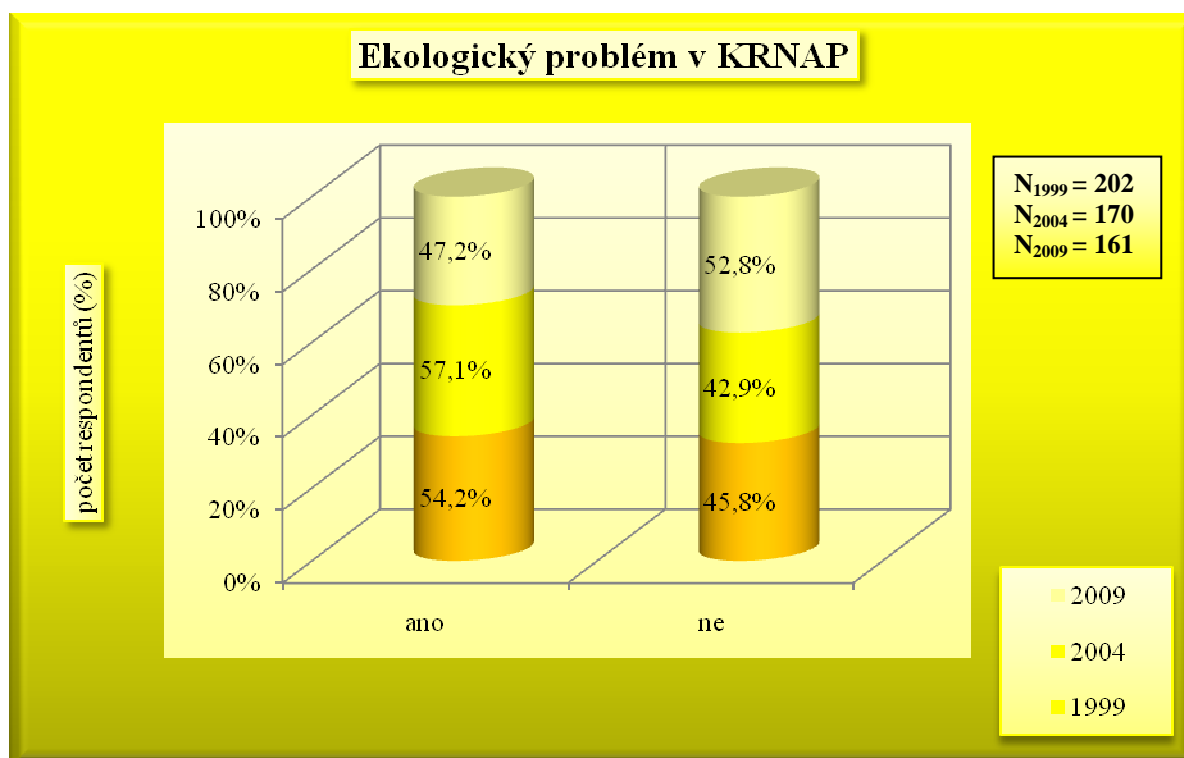
Obr. 5:

Stav životního prostředí podle respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař *et al.*, 1999; Čihař *et al.*, 2004; Čihař *et al.*, 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Tab. 6:

Povědomí respondentů Špindlerova Mlýna o ekologickém problému (Čihař *et al.*, 1999; Čihař *et al.*, 2004; Čihař *et al.*, 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Víte o nějakém ekologickém problému v NP Krkonoše?			
	Počet respondentů 1999 (%)	Počet respondentů 2004 (%)	Počet respondentů 2009 (%)
ano	54,2%	57,1%	47,2%
ne	45,8%	42,9%	52,8%

Obr. 6:

Povědomí respondentů Špindlerova Mlýna o ekologickém problému (Čihař *et al.*, 1999; Čihař *et al.*, 2004; Čihař *et al.*, 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Tab. 7:

Konkrétní ekologický problém uváděný respondenty Špindlerova Mlýna v roce 2009 (Čihář *et al.*, 2009).

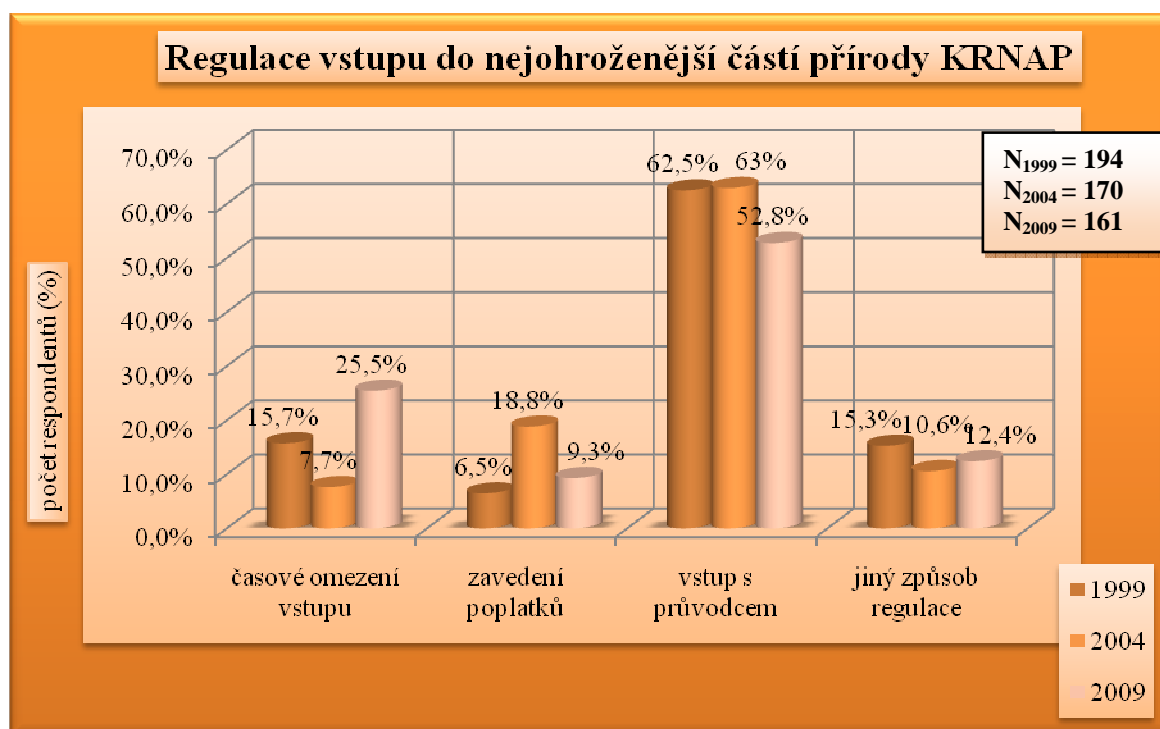
N = 83

O jakém ekologickém problému v NP Krkonoše víte?	
Ekologický problém	Počet respondentů 2009 (%)
automobilismus	3,6%
čtyřkolky, sněžné skútry	3,6%
demolice tradičních horských bud (Petrova, Martinovka, ...)	1,2%
eroze	2,4%
hlučnost	1,2%
intenzivní výstavba	15,7%
kůrovec	7,2%
nadměrný sběr borůvek	4,8%
náletové dřeviny	1,2%
nedostatečná ČOV	7,2%
neodklizené dřevo v lese	2,4%
nepokosené louky	1,2%
neudržované pozemky v obci	1,2%
neukázněnost návštěvníků - porušování návštěvního řádu	3,6%
nevkusná zástavba	2,4%
odpadky od turistů	10,8%
odumírání lesa	2,4%
polomy	2,4%
přílišné kosení luk	3,6%
sjezdové tratě	1,2%
staré dieslové autobusy	1,2%
šíření plevele	1,2%
těžba, kácení	4,8%
topení uhlím	1,2%
úbytek vodních toků	1,2%
výstavba na zelené louce-mizení luk	2,4%
výstavba sjezdovek, lanovek	1,2%
zhoršení kvality pitné vody díky zasněžování	1,2%
znečištěné ovzduší od nákladních aut z výstavby	3,6%
zrušené krmelce-zvěř se toulá po obci	1,2%
živelná turistika	1,2%

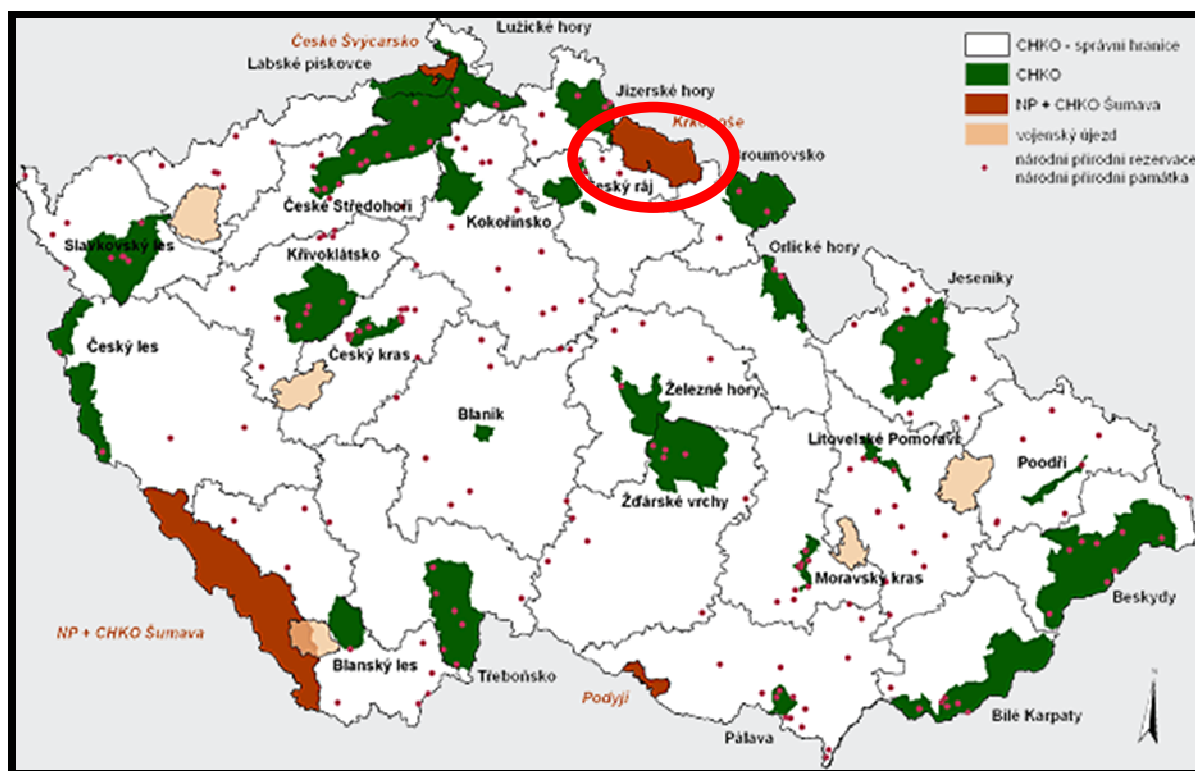
Tab. 8:

Preferovaná regulace vstupu do nejohroženějších částí přírody v Krkonošském národním parku podle respondentů Špindlerova Mlýna (Čihař *et al.*, 1999; Čihař *et al.*, 2004; Čihař *et al.*, 2009; Management ZCHÚ, 2010).

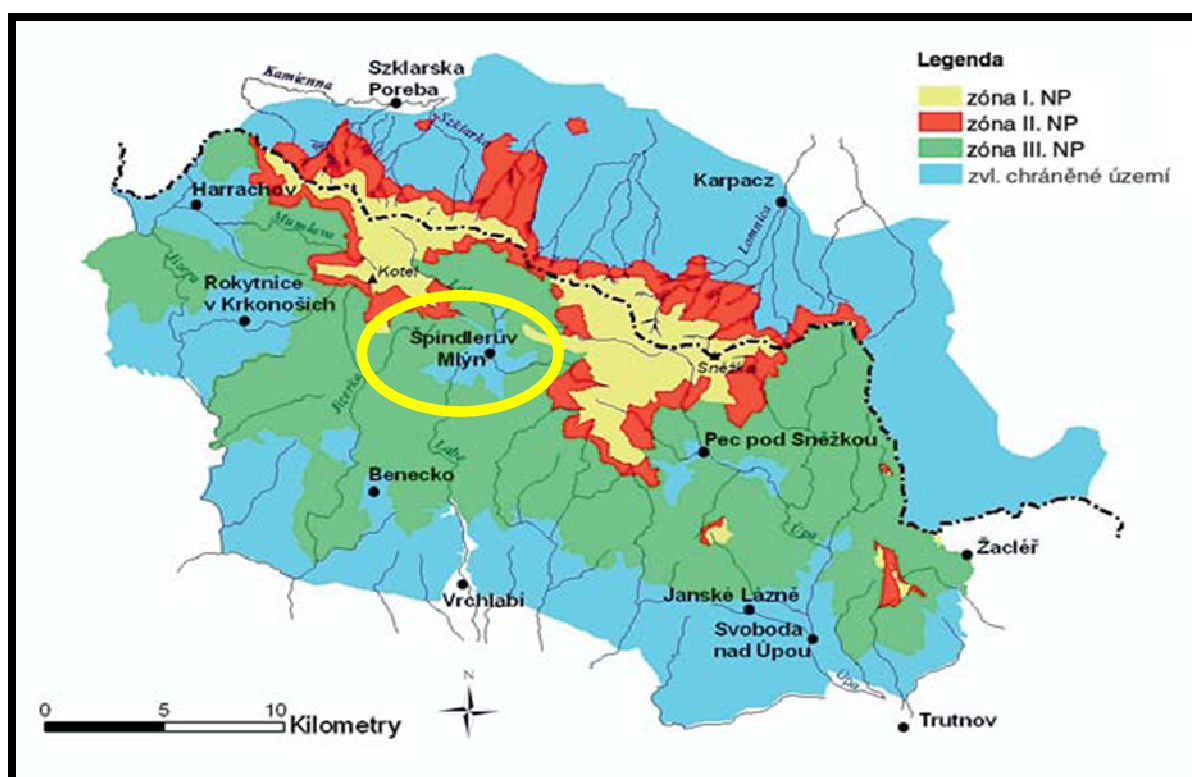
V případě regulovaného vstupu turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP byste preferoval(a):			
	Počet respondentů 1999 (%)	Počet respondentů 2004 (%)	Počet respondentů 2009 (%)
časové omezení vstupu	15,7%	7,7%	25,5%
zavedení poplatků	6,5%	18,8%	9,3%
vstup s průvodcem	62,5%	62,9%	52,8%
jiný způsob regulace	15,3%	10,6%	12,4%

Obr. 7:

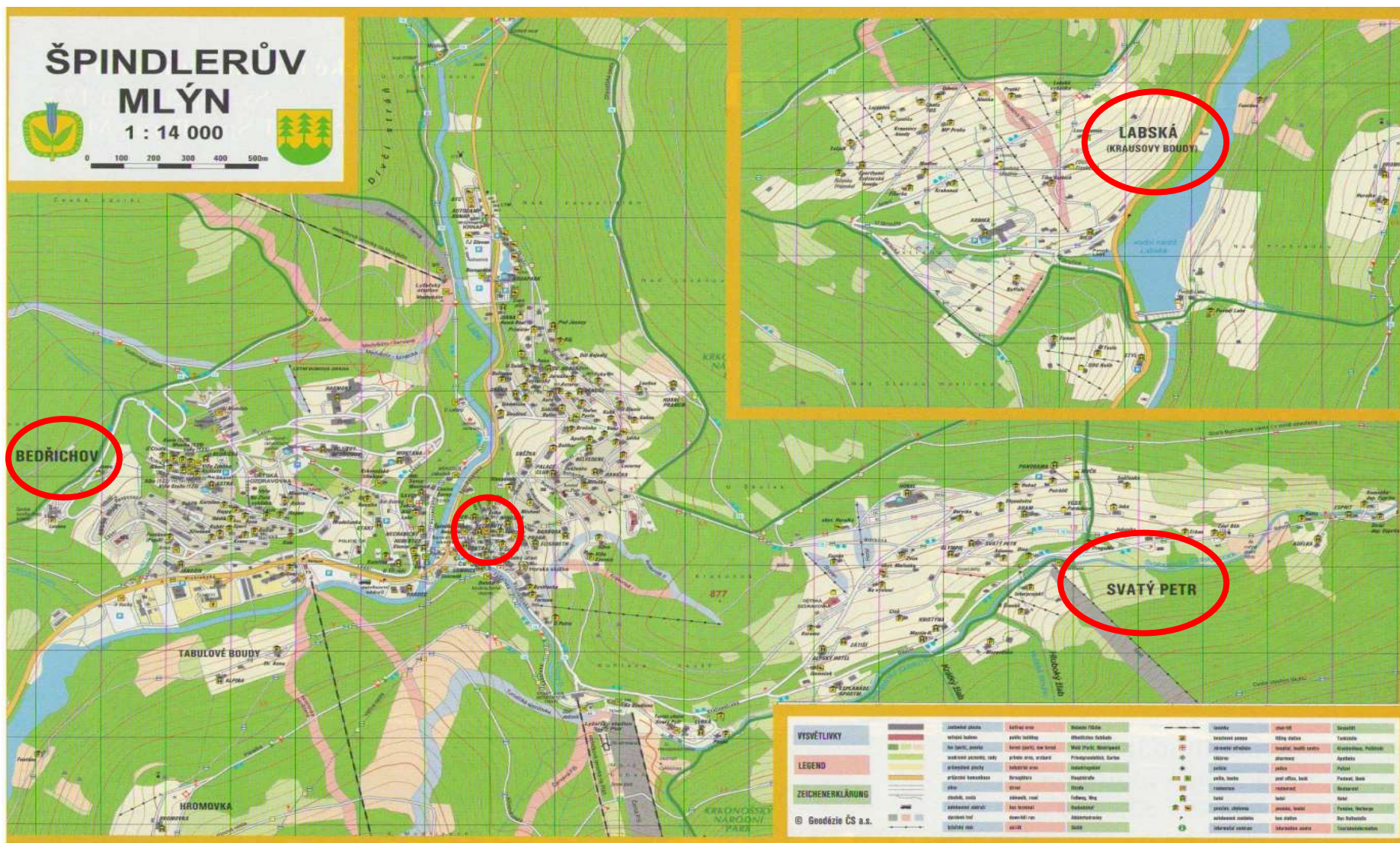
Preferovaná regulace vstupu podle respondentů Špindlerova Mlýna do nejohroženějších částí přírody v Krkonošském národním parku (Čihař *et al.*, 1999; Čihař *et al.*, 2004; Čihař *et al.*, 2009; Management ZCHÚ, 2010).

Obr. 8: Velkoplošně zvláště chráněná území České republiky (AOPK ČR, 2010).

Obr. 9: Zonace Krkonošského národního parku (Drahný, 2007).

Obr. 10:
Mapa Špindlerova Mlýna (Mapa, 2009).

Obr. 11:
Centrální část Špindlerova Mlýna (foto: *autor*, 2009).

Obr. 12:
Špindlerův Mlýn – Bedřichov (foto: *autor*, 2009).

Obr. 13:
Špindlerův Mlýn - Svatý Petr (foto: *autor*, 2009).

Obr. 14:
Špindlerův Mlýn – Labská (foto: *autor*, 2009).

Obr. 15:
Apartmánový dům Michael ve Špindlerově Mlýně (foto: *autor*, 2009).

Obr. 16:
Apartmánový dům Dalibor I. ve Špindlerově Mlýně (foto: *autor*, 2009).

Obr. 17:
Apartmánové domy na Horních Mísečkách (foto: *Jan Novák*, 2010).

Obr. 18:
Apartmánové domy v Peci pod Sněžkou (foto: *autor*, 2010).